

KAFKASYA

KÜLTÜREL DERGİ
3 AYDA BİR ÇIKAR

YIL : 4

SAYI : 16 CİLT : 4

Eylül, Ekim, Kasım, 1967

Sahip ve sorumlu yayın Müdürü

İZZET AYDEMİR

Teknik İşler :

BAYRAM HERGÜNER

Yönetim Merkezi :

Bahçelievler, Emek Mahallesi,

73. ci Sokak No.: 61, D:5

Ankara

★

Dizildiği ve basıldığı yer :

YARGIÇOĞLU MATBAASI

★

ABONA TARİFESİ :

Yıllık Abonesi : 12 T.L.

Yabancı Memleketler : 40 T.L.

İLAN TARİFESİ :

Dergimizde yayınlanacak yazıların

Tam Sayfası 1000, Yarım Sayfası

500 T.L. dir.

★

Gönderilen yazılar ve resimler
basılınsın veya basılmasın iade
olunmaz.

Yayın Komitesi gönderilen yazılarda
gerekli düzeltmeleri yapmaya
yetkilidir.

Dergide basılan tercüme yazılardan
doğacak her türlü sorumluluk
çevirene aittir.

Dergide yayınlanan yazılar kaynak
gösterilmek şartıyla başka yerde
yayınlanabilir.

İÇİNDEKİLER

Türkiyenin Kafkasyayı

Tanıma Zorunluğu

Awubla

Kafkasyada Nüfus

Hareketi

Dr. Vasfi GÜSAR

Göç Ninnisi (Şiir)

S. BAGRAT

Yeni Ufuklara Doğru

C. Lu

İsrail Arap Savaşında

Suriye Çerkesleri

Dr. Vasfi GÜSAR

Gürcistanın Coğrafi ve

Ekonomik Durumu

A. Ö. MELAŞVİLİ

Eski Adighe (Çerkes)

Tarihi Özeti

Dr. Vasfi GÜSAR

Abhazlarda Zaman ve

Takvim

B. ÖMER

Yabancı Yazlarda Renk-

sız Çiçekler Açıyorum

B. FOVSET

Oşhamafe Sizi Çağırıyor

B. FOVSET

Şiir Yarışması

★

Şimsal (Hikâye)

N. D. GUETIJKO

Aktüalite

★

TÜRKİYE'NİN KAFKASYA'YI TANIMA ZORUNLUĞU

Yazan : AWUBLA

Zamanımızda savaş, ancak kurtuluş ve savunma zorunluğu karşısında haklı ve faydalı düşünülebilir. Saldırgan, savaşı kazansada kârlı çıkamaz. Barışla kazanılan zafer savaş zaferinden daima daha faydalıdır; toplumları buna ulaştıracak ilimdir, gerçekleri bilerek ona göre davranmaktır. Her millet kendini ve başkalarını öğrendiği kadar gerçek silâhla donatılmıştır, kararlarını isabette vermeye fikirce hazırdır. Komşu memleketleri tanımaksa o ihtiyaçların en amansızıdır; ihmali, telâfi edilemeyecek zarar doğurabilir. Bu, iç güven içinde bilimsel kalkınma içinde böyledir.

Osmanlılar, hiç değilse gerileme devrinde; yönetimindeki millî bölgelerin atmosferini kavramamış, önemsememişti. O zamana göre yurttaşları olan balkan milletleri kendisine karşı yetiştirilir ve kıskırtılırken, kendisinde onlara karşı-ötedenberi bölgedeki tek müttefiki olan-Arnavutları maddi ve manevi silâhlarla güçlendirip kalkındırması kendi güveni içinde zorunlu iken bunun tersini yapmış, Balkanlar elimizden çıkarken bizden tabii olarak kopan sadık kardeş Arnavutlar-bizden başka himayecileri olmadılarından, bizde onları güçlendirmeyip üstelikte düşman kazandıralar; yüz üstü bıraktığımızdan- zayıf ve komşularına mağlup bir duruma düşmüş bulunuyordu. Oysaki, meselâ Bulgar devletinin ilk kuruluşundaki Bulgar nüfusu kendi tarihçilerine göre de 250.000 kişi iken (1), Arnavutluk arnavutları ondan fazla idi. Sonra Arnavut nüfus ve bölgesinin çoğu kendisinde bizede rakip olan komşularına peşkeş çekildi, bağımsızlık verilen Arnavutluk cılız kaldı ve nüfusun en arttığı günümüzde bile 1,5 milyonu geçemedi; rakiplerinin ortasında güvensiz ve güçsüz kalmış bulunmaktadır. Bereket versin vatanlarından topluca göçmedikleri ve göçürülmedikleri için, hesaba katılır bir millet niteliğini muhafaza etmektedir. Bize daima sadık olan onların cılızlığı elbette menfaatimize aykırıdır.

Osmanlılar karşısında Kafkasya'da bir Balkan'dı. Orada da dostları ve rakipleri vardı; fakat ne dostları ne rakipleri hakkında bilimsel araştırmalar şöyle dursun, günlük politikasında işe yarıyabilecek üstünkörü bir bilgiye bile sahip olamamışlardı; politik bir karar vermiye sıra gelince çok isabetsiz tatbikat yapıyordu; Ünlü Türk düşünürü Cevdet Paşa Tarih'inde bundan yakınmaktadır.

Osmanlılar Kafkasya'da da dostlarını bilememiş, onların gelişip güçlenmelerini destekleyeceğine kösteklemiştir. Örneğin, Abhazları Karadenizdeki korsanlıklarından vaz geçirmek için -onları meşru denizçilik yolunda organize edip kendilerine de kendine de faydalı kılacağı yerde- gemilerini parçalatıp yakıtılarak onların denizçiliğinde gemi yapımı zanaatlarında öldürmüştü. Ferruh Ali Paşa bir yandan bu gi-

(1) Tuna boyu tarihi. Osman Feremeci

bu -güya- tedbirler alırken kendisinin de orada devlet bir maden işletmesi kurmasına -bu yollarla güçlenirse bağımsızlığını ilân eder, diyerek- izin ve imkân verilmemişti (2). Çarlarla karşı bir çelik kale gibi göğüs geren Kuzey Kafkas halklarının işbirliğini baltalıyarak. Osmanlılara bağlı kalacağını daha çok güvenciren Zan Oğlu Sefer Paşa'yi kahraman ve bilgili naip Mehmet Emin'e karşı desteklemiş, böylece müşterek düşmana karşı Çerkezistan cephesinin yıkılmasını hazırlamıştı. Osmanlıların elinden zaten çıkmış olan Kafkasellerinin bağımsızlığını Paris kongresinde ileri süren İngiliz delegasyonuna, desteğini istedikleri Osmanlı delegesi Ali Paşa'nın «Bizce oraların o kadar önemi yoktur. Bizim için Çürüksu tarafında biraz münazaahlı yerlerimiz var; oraları kurtarmakla yetiniyoruz» cevabına İngilizler şaşmış ve öfkelenmişti. Bu konuda İngiliz baş delegesi ve hariciye nazırı Clarendon, kendisini gevşeklikle suçlandıran İngilizlere «Ben bir Türkten daha fazla Türk olamam», diye Ali Paşa'nın büyük hatasını anlatmış oluyordu (Cevdet Paşa'nın 11. tezkiresi).

Bu gibi hâtalar Kafkasyada da Osmanlıların dostlarını rakiplerine imha ettirmişti; bir Osmanlı vilâyeti olacağına güvenmediği bölgelerin Milletçe imha edilmesini önleyici bir yardım yapılmamıştır. O zavallılarda Osmanlılara bu kadar güvenmeselerdi, silahını bırakacağı zamanı daha iyi bilir ve bırakır, kurtuluşu gelecek fırsatlara bırakıp, Milletçe yok omaktan kurtulurdu, Bu gün GÜRCÜSTAN ve Ermenistandan daha ağır basan bir Kafkas gücü olarak kalmış ve yükselmiş olurdu. Bilindiği gibi, o zaman Osmanlılar karşısında Rusları destekliyen zümreler bugün hatırı sayılır güçlü birer Millet seviyesine yükselmişlerdir. Onlar bu günün Türkçe yayınlarında millî ünvanlarıyla anılırken Türk'ün oradaki en vefalı dostlarının millî ünvanı olan Çerkes ile Çerkezistan terimleri Türkçe yayınlarda artık yadırganmışa bile başlamıştır. Türkün en vefalı dostları kendisi tarafından diğerine böyle feda mi edilmeli idi ?

Türk'ün - güya - düşmanlığını vehmedenlerce Çerkeslerin tabii Türk müttefikli sayılması Çerkeslere telâfi edilmeyecek derecede pahalıya mâl olmuştur. Hele Abhazların durumu tam bir imhâ edilme ile nitelendirilebilir. Nüfuslarının en az beşte dördünün savaşla veya binlerce ailenin ormanda yakılması ile yahutda yüzbinlerin vatandan göçürülmesi ile imhası savaş öfkelerine - haklı olmamakla beraber - hamedilse bile, savaşın bitiminden yıllarca sonra ve savaş yaralarının sarılmış bulunması gereken yıllarda bile bu imhanın devam ettiği nefretle göze çarpmaktadır. Bu zavallıların kendi şehirlerinde yerleşmeleri - Türk sızma yuvası olurlar vehmiyle veya bahanesiyle - yasaklanmıştı (3), başka tedbirlerle de vatanlarının verimsiz yerlerine itiliyorlardı. Bu, kültürel ve ekonomik kalkınmalarını da engelliyordu. Vatan da her nasılsa kalabilen bir avuç halkın bu gibi yollarla, bir tehlike unsuru olmaktan çıktıktan sonra bile varlıklarına tahammül edilmemiş, adları resmi yazılardan kaldırılarak yerine dağlı veya asyalı denilmişti. 1917 resmi Kafkas yılığında Abhazyaya nüfusunu gösteren tablo, birkaç yüz kişilik yabancı azınlıkların adlarını yazdığı halde, memleketin otohtonu ve % 70 nüfusuna sahip Abhazların adı yazılmayıp yerine asyalı deniliyordu (4). Menşeviklerin çok vahşice saldırılarına karşı vatanın hürriyetini ve bağımsızlığını kahramanca savunan Abhazlar Alman-Kazak-Rum-

(2) Cevdet Paşa Tarihi

(3) Baron de Baye'in (Abhazyada) adlı 8-9 mart 1904 günlü konferansı

(4) Kâdim Kafkasya. Met İzzet. (Bu % 70 Abhaz nüfusu bugün % 17,1 dir).

Gürcü birleşik alaylarının çok üstün sayı ve silâh gücüyle ve politik desteğiyle Menşeviklerce memleket yıkılıp yakılırken memleketin valisi Abhaz S. Basarba (Basaria) İstanbul konferansına Abhazyaya delegesi olarak seçilip gönderiliyor, bunu istemeyen saldırgan Menşevikler «Valiniz basarba vatanınızı Osmanlılara satmış, siz hâlâ bağımsızlık savaşındasınız» diye öldürme ve yağmalarına bahane arıyorlardı, hatta birbirine zit götüren Menşevik ve Bolşevik partileri Abhazyayı Menşevik Gürcülere zorla bağlamakta birlikte yardım ediyorlardı (5). Turancılık vehmiyle kurulmak istenen Aryanizm cemiyetine İran, Kürt, Ermeni, Gürcü ve öbür Asya ve Avrupa aryenleri sokulmaya çalışılırken bu milletlerin dışındaki Kafkas aryenleri söz konusu bile edilmiyordu; çünkü onlar Türk'ün tabii müttefiki sayılıyordu (6). Daha sonra onun yerine kurulan Ermeni-Gürcü cemiyetide aynı durumda idi (7).

Bütün Kafkasya halklarının imha edildiğinden en çok bahsedilen Çeçenler de dâhil olarak nüfusları çeşitli oranlarda aralıksız olarak arttığı halde, Abhaz nüfusunun zaman zaman birdenbire önemli derecede eksildiği ve sonra tekrar artmaya başladığı istatistiklerde görülüyor. Demekki Kafkasyada en çok imha edilen Abhazlardır. Fakat Abhazlar ve dostlarına ümit ve teselli verebilecek olan şu var ki, Stalin'in ve Beria'nın ölümlerinden sonra Abhaz imhası tavsamış veya durmuş görünmekte ve yine nüfusları -yavaş da olsa - artmaya başlamış bulunmaktadır. Ancak; gerek bu artış oranının öbür Kafkaslılardan çok düşük olması ve gerek Abhazyaya egemen güçlerin resmi yazılarında (Abhazyaya) dendiği halde (Abhaz) denmeyip yerine (Abhazyaya Gürcüleri) denmesi aydınları üzmetmekte ve yöneticilerin dürüstlüğünden ve ileriki fırsatlarda iyi niyetli davranış yapacaklarından şüphe ettirmektedir. Bilinmeliki mutlulukdaki ortaklık kardeşliği perçinleyecek ve taraflara faydalı olacaktır. Abhazlar imhaya maruz ve baskı altında olmadıklarına ve hür bulduklarına göre kendilerine bu mutluluğu veren şartları sevmeleri tabiidir, aksi tabiata aykırıdır; öyle ise ne için Kafkas tesanüdü yerine dış müdahale istemelerinden şüphelenilsinde zaman zaman ezilsin?

Tiflisten yüz binlerce yerleşik Ermeniye söküp atan yönetim gücü, egemen olduğu Abhazyada kuvvetli Ermeni topluluğu birikmesini önlememektedir. Ermeniler kovuldukları Tiflise her türlü güçlüğü ve tehlikeyi kabul ederek binbir oyunla dönüp orada tekrar bir dayanma yuvası kurarken, uyanık Kafkaslıların bu gibi ölüm-kalim didişmeleri karşısında Ortadoğudaki eski muhacir Kuzeyliler hasretini çektikleri vatanları Kafkasyadaki kendi bölgelerinde her şeye rağmen kendi nüfuslarını yoğunlaştırarak güçlü bir millî yuva yaratmamaları, istedikleri bağımsız ve mutlu millî yuvanın kuruluşu yolundaki çalışmalarının yalnız bürokratik nitelikte ve dolayısıyla etkisiz kalması kardeş gürcü ve Ermenilerin yaşama hak ve kabiliyetini kazandıran davranışlarını örnek edinmemelerinin nedenleri düşünölmeye değer, Bunlar, Kafkasyayı Ortadoğu memleketlerine öğretecek yayın da her nedense yapamamışlardır. Neticesi de korkunçtur. Bu arada : (İstanbul şimâli Kafkas cemiyeti hayriyesi) Sohumdan aldığı 5/6/1334 günlü şikâyetnameye dayanarak yayınladığı ÇERKEZLERİN HAKKI başlıklı uzun deklarasyonda «Vaktiyle buralara memleketi ahvali si-

(5) 22 Eylül 1918 günlü Tanin gazetesi.

(6) Ermeniler ve İran. Mirza Bala

(7) İtalyan Lauro Mainardi'nin Fronte Unica gazetesindeki yazısından aktarılarak ÜLKEMİZ dergisinin 1-2 nüshası.

yasiye ve coğrafyasine ve kabailin hususiyeti ahvaline vakif kimselerin gönderilmesi yüzünden Çerkesliğin mühim bir unsuru olan Abhazlık gaib oluyor...» denmektedir (8). O zamanki Osmanlı yöneticileri eskilerin hâtalarını tekrarlamamak ve Kafkaslıların bağımsızlığına yardımcı olmak istemişse de KONU ÜZERİNDE FIKIRCE DAHA HAZIR bulunan saldırgan Menşevik Gürcülerinin entrikasının üstün geldiğine yukarıki deklarasyonda değinilmektedir.

Yeni Türkiye yöneticilerine gelince; bunlarda çözümlene zorunda kaldıkları binbir ana dâvâ içinde Kafkasyayı öğrenme çabası gütmeye henüz vakit bulamamışa benziyor. Bununla beraber, bu lüzuma artık bir çare bulma zamanı geldiğini düşünenleri görüyoruz. Rahmetli Reşit Galip'in, maarif vekilliği zamanında Türkiyede bir Caucasologie kürsüsü veya Kafkas enstitüsü kurmayı tasarladığı güvenilir zevattan duyulmuştu. Ne yazık ki ömrü vefa etmedi. Muhterem Hamit Zübeyr de bir yazılarında Türkiyede böyle bir Kafkas araştırma enstitüsünün gerekliliğine değinmişlerdi. Bu istekte bunlardan başkalarında bulunabilir (9). Komşu memleket mutlaka emperyalist gaye ile öğrenilmez; iç güven, ticaret ilişkileri, barışa hizmet, ilim gayeleri ilede öğrenilir. Komşularını öğrenmek her milletin ihtiyacıdır. Fakat Türkiye'nin öğrenmeye en çok mecbur olduğu komşusu Kafkasyadır. Buna rağmen Kafkasyayı en bilmeyenlerden biride Türkiyedir. Kaldığı, dünyanın ve en çok Türk'ün geçnişbilimide Kafkasyanın öğrenildiği kadar aydınlanabilir. Türkiyede bugüne kadar ki Kafkası tanımama halı devam ederken beklenmiyen bir olay Türkiyeyi Kafkasya konusunda bir hüküm veya karar vermeye mecbur ederse verilecek hüküm veya kararın isabetli olacağı çok şüphelidir.

Rusya ve Kafkasya ile Türkiye arasında ilme ve barışa yardımcı ytkılmaz köprü olarak bir Kafkasyayı öğrenme kurulu kurulmasının çok hayırlı olacağı inancıyla, bir an önce kurulmasını dileriz.

(8) 25 haziran 1918 günlü Vakit gazetesi.

(9) Kafkas dilleri uzmanı Fransız profesörü J. Dumesille de bu fikri şiddetle savunmaktadır. (Dergi yazı kurulunun notu).

ANTALYA KUZEY KAFKASYA KÜLTÜR DERNEĞİ

Memnuniyetle öğrendiğimize göre Antalyadaki hemşerilerimiz Atalyada «ANTALYA KUZEY KAFKASYA KÜLTÜR DERNEĞİ» adı altında bir dernek kurmuşlardır. Kültür ve yardımlaşma amacı taşıyan yeni derneğin kurucuları : Mehmet Sarıgül (Tüccar), Niyazi Şirin (Elektrikçi), Yusuf Dursun (Ekşper), Hayrettin Batmaz (Memur), Alim Toytunç (Şoför), Kemal Kaplan (Elektrikçi) Nazmi Özbek (Elektrikçi), Nihai Özbek (Yüksek Tahsil öğrencisi) ten müteşekkildir.

Kurucu heyet kendi aralarında seçim yapmış ve başkanlığa Mehmet Sarıgülü ikinci başkanlığa Niyazi Şirini, sekreterliğe Alim Toytunçu, Muhasipliğe de Nihai Özbek'i getirmişlerdir.

Dergimiz yeni derneğimize başarılar diler.

(Geçen sayıdan devam)

GÜNEY KAFKASYA

Güney Kafkas coğrafik bakımdan kendilerine uygun bir mevkide bulunmak halinde olduğundan komşuları Kuzey Kafkas gibi bir parçalanmağa maruz kalmamış ve Kafkasın uzanan yüksek sıra dağları onların Kuzey sınırlarını iyice korumuş, güneyde sulhu seven devletlerle sınır komşusu olması ve sağ ve solunun da denizlerle çevrili bulunması onları kurtarmıştır.

İkinci bir şansları da Kuzey Kafkas halkı gibi parçalanmağı sevmemek ve daima birleşik bulunmak amacını göstermek ve temâmiyle akıllı bir şekilde demokratik yaşayışı her şeyin üstünde görmek isteğidir. Bencilik, aşiretçilik, kabilecilik gütmeyen ve bunların fenâlıklarını iyice bilen, birliklerinin hale gelmesini hazmedemiyen bu Kafkasın güney halkının milli ve siyasi varlıkları üzerinde iyice durmak ve onun çok önemli olan tesirlerini ve izlerini iyice kavramak, anlamak hatta ders almak gerekir. Ancak onlarda kuzey komşuları gibi silahsız göç akınlarının zararlarını çekmekten bir türlü kurtulamamışlardır.

Ne varki 35 yıldan beri bu gelen, getirilen, yerleştirilen yabancı göçmenlere rağmen Azeri Türklerin, Gürcülerin, Ermenilerin oldukça yüksek tabii doğum artışı sonucunda bu halkın milli bünyesi, karakteri, düşünüşü nisbeten az bir değişiklik göstermiştir. Bundan ötürü bu yerli (otokton) milletler bu güne kadar çoğunluğunu daha iyi muhafaza etmekte bulunmuşlardır. (II).

Güney Kafkasyada Öz kafkaslılar yanında yüz binlerce yabancılar da yaşarlar. Euralarda Rumların sayısı 100 bini bulur. Bu rakam bütün Sovyet Rusyada yaşayan Rumların üçte biri demektir. Yine Güney Kafkasyada 70 binin üstünde Yahudi, 43 bin Kürd ile 10 binden fazla Âsuri vardır. Bunlar şehirlerde yaşarlar. Bir de Baltık denizi kıyılarından gelme Estonyalılar bu ülkelerde.

Son 1959 sayımına göre Bütün Kafkasya sınırları içinde Ukraynalıların sayısı 300 bin kişinin üstündedir. Bunun 80 binden fazlası Güney Kafkasyada, 50 binden fazlası Kuzey Kafkasyanın Muhtar cumhuriyetlerinde, geri kalanlar da Krasnodar ve Stavropol ülkelerinde yaşamaktadırlar. (12)

AZERBAJCAN SOVYET SOSYALİST CUMHURİYETİ : Güney Kafkasyada bulunan üç cumhuriyetten biridir. 1959 Sovyet Rusya nüfus sayımına göre nüfusu 4 milyon 117 bindir. Hükümet merkezi Bakü'nün çevresi **BABİL KULESİ**'ni andırır.

(11) İtogi vsesoyuznoy perepisi naselmiya. 1959 g., Moskova. 1962. s 207-208.

(12) Narodi Kavkaza. Akademiya nauk SSSR yayını cilt 1. Moskova 1960. s 20-28

Burada Bir milyona yakın (987 bin) insan yaşar. Bunun 373 bini (yani Bakü nüfusunun üçte biri) Azeri Türkü (33 %) 338 bini Rus (% 33), 170 bini Ermeni (% 15,4), 29 bini Yahudi (% 3), 25 bini Tatar (% 2,5), 14 bini Ukraynalı (% 1,4); 17 bin 500 Lezgi (% 1,7), 6 bini Tat ve 3 bini Gürcüdür.

1913 yılında Azerbaycanın nüfusu 2 milyon 300 bin iken 1. Ocak 1963 de 4 milyon 342 binkişiyeye yükselmiştir. Diğer yıllarda yerli halk (otokton) olarak şöyle bir nüfus oranı taşırdı : 1897 yılında Azerbaycanın nüfusu 1 milyon 475 bin, 1926 yılında 1 milyon 706 bin, ve 1929 da 2 milyon 929 bin idi.

1913 den 1926 yılına kadar Azerbaycanda büyük bir artış kaydedilmemiştir. A-sıl artış ondan sonra olmuştur. Artışın sebebi iç Rusyadan Azerbaycan fabrikalarına gelen ve getirilen işçiler ve Ermenistandan gelen Ermenilerle yerli halkın normal olan nüfus artışıdır. Azerbaycanda son dört yıl içinde (1959-1963) da yarım milyon nüfus artışı olmuştur.

1959 yılında Sovyet nüfus sayımı yapılırken Rus olmayan milletlerden 145 bin kişi Rusçayı kendi ana dilleri olarak göstermiştir. Sovyet nüfus kaydına göre bu 145 bin kişi arasında 20 bin Azeri, 63 binden fazla Ermeni ve 3 bin Lezgi, 25 bin Yahudi, 5 bin 500 Tatar, 15 bin Ukraynalı 2 bin 500 beyaz Rus da sokulmuştur. (13). 1926 yılında Azerbaycanda 200 bin Rus var iken (% 11,7) 1959 yılında yarım milyon (% 13,6) olmuşlardır. Bu durum Azerbaycanın sanayileşmesi içinde gerçekleştirilmesine çalışılan geniş kolonize ve Ruslaştırma siyasetini açıkça ortaya koymaktadır. (14).

GÜRCİSTAN SOVYET SOSYALİST CUMHURİYETİ : Güney Kafkasyada bulunan üç cumhuriyetten ikincisidir. Bu cumhuriyet 1959 Sovyet Rusya istatistikine göre nüfusu 4 milyondur. 1939 YILINDA Sovyet Rusya tarafından idaresi Gürcistana verilen Güney Osetya (Güney Kuşha bölgesi) ve Abhazya (Abaza çerkesleri bölgesi) ve Acara muhtar eyaleri bu nüfusun içindedirler. Şimdiki Gürcistan içinde 2 milyon 650 bin Gürcü (% 64,3), 443 Ermeni (%11,2), 408 bin Rus (% 10), 150 bin Azeri Türkü (% 3,8), 141 bin Asetin (% 3,7), 75 bin Çerkes (abaza (% 2) ve 217 bin diğer milletler (% 5) vardır. Gürcistan sınırı dışında 49 bin gürcü bulunmaktadır.

Gürcistandaki Rusların dörtte üçü şehirlerde ve bilhassa fabrikaların buldukları şehirlerde yerleşmişlerdir: Gürcistandaki Gürcüler çeşitli yıllara göre şöyle bir ortam taşırlar: 1897 yılında bir milyon 307 bin, 1926 da 1 milyon 821 bin, 1959 yılında 2 milyon 650 bin kişi olmuşlardır. Bu bakımdan 62 yıl içinde iki misli artmışlardır.

Yine Gürcistanın 1913 yılında nüfusu 2 milyon 600 bin iken 1963 ocak ayının 1. inde 4 milyon 342 bin kişiyi bulmuştur. 1926 yılına kadar hemen hemen bir artış olmamıştı. Ancak son yıllarda Gürcistandaki Rusların sayısı bir hayli artmıştır. Ruslar 1926 yılında 96 bin (% 3,6) iken 1959 yılında bu sayı 408 bine (% 10,1)'e yükselmiştir. Yani Ruslar 33 senede dört misli artmışlardır. Bu da Rus göçmenlerinin ve

(13) İtogi vsesoyuznoy perepisi naselemya 1959 g., Azerbaycan S. Kaya. SSSR cildi Moskova. 1963. s 134-138 ve Y. Mironenko, Dergi Münih. 1963. No. 34 s 9.

(14) Mironenko. Dergi. Münih. 1963. No. 34. s 10.

işçilerinin Gürcistana iyice yerleşmiş olduklarını göstermektedir (15). Şunu da kaydetmek gerekiyor ki, Gürcülerin % 98'i kendi öz yurdlarında yaşadıklarından Sovyet ler Birliği içinde sayısı al olan TOPLU MİLLETLER den biri olarak tanınmaktadır.

GÜNEY OSETYA MUHTAR EYALETİ : Aslında Kuzey Kafkasyanın bir parçası olan ve Kuzey Osetyaya kan ve her bakımdan bağlı olan Güney Osetya, 1939 yılında Sovyet Rusyanın kararıyla Gürcistana Muhtar bir eyalet olarak eklenmiştir. Genişliği 4 bin kilometre kare ve nüfusu 406 bindir. Buranın 406 bin nüfusundan 141 bini Asetin (Kuşa) dır. Ruslar 2 bin 400 kişidir. Ülkedeki Asetinlerle İnguş, Lezgi ve Çerkeslerin toplumu ülkelerin (% 50,6) sını Rus ve Ukraynalılar (% 39,6) sını, Gürcüler de(0,8 %) ni kapsarlar.

ACARA MUHTAR EYALETİ : Gürcistanın Muhtar Acara eyaletinde 50 bin Acaralı (müslüman gürcü) ile 13 bin Rus bulunmaktadır. Bu bölge 3 kilometre kare bir saha kaplar. Gürcistana bağlıdır.

Irki, milli ve her bakımdan Çerkes olan Abkhazya konusu; ilgisi yönünden Kuzey Kafkasya bahsinde belirtilmiştir (Oraya bakınız).

ERMENİSTAN SOVYET SOSYALİST CUMHURİYETİ : 1963 Sovyet Rusya nüfus sayımına göre bu cumhuriyet 2 milyon 7 bin nüfusa maliktir. Bunun 1 milyon 835 bini Ermeni (% 91,47), 56 bini (% 2,7) Rüstür. 108 bin Azeri Türk (% 5,3) 3 bin 500 Kürd ve bin Ukraynalı yaşamaktadır bu ülkede. Türk ve Ruslar daha ziyade şehirlerde otururlar.

Hükümet merkezi Eriyan'ın 510 bin olan nüfusundan 474 bini Ermenidir. Ruslar 22 bin, Azeriler 3 bin 500, Yahudi ve Kürdler biner kişidir. Sovyetler Birliğinde mevcut Ermenilerin aşağı yukarı üçte ikisi Ermenistan cumhuriyeti sınırı içindedir. Sınır dışındaki Ermenilerin dörtte üçü Gürcistan, Azerbaycan ve Abkhazyadadır. Kalanı dünyanın her tarafında dağınık bir halde bulunurlar.

Çeşitli yıllarda Ermenistandaki Ermenilerin nüfus dinamiği şöyledir: 1897 yılında 1 milyon 173 bin, 1926 da 1 milyon 568 bin, 1959 yılında 2 milyon 787 bin dir. Bu rakamlardan anlaşılıyor ki 63 yıl içinde Ermenilerin sayısı 2,3 misli artmıştır.

(15) Aynı dergi. s 9.

SURİYELİ MİSAFİRLERİMİZ

Suriyeli hemşerilerimizden Emekli general Muhammed Ali Hapışt ile Operatör Dr. Hikmet Hilmi Şaşe Suriyedeki kardeşlerimizin son olaylarda karşılaştıkları elim durumu aksettirmek ve Türkiyedeki hemşerilerle ilişkiler kurmak amacıyla 20. Ekim. 967 tarihinde İstanbula gelmişler, İstanbul Türkiye Kafkas Kültür Derneği yöneticileri ve dernek üyeleriyle görüşmüşler, bilahere Ankaraya gelerek burada da Ankara Kuzey Kafkas Kültür Derneği üyeleriyle temaslarda bulunarak memleketimizden ayrılmışlardır.

Şiir

G Ö Ç N İ N N İ S İ

Çeviren :
BEYGUA Ömer

Göğsü yüksek dalgalar
Seni sallamaktadır;
Yelpazen ak yelkenler,
Beşiğindir gem'ler.

Hu ninni, hu ninni!
Uyu oğlum, hu ninni!
Baba evinde değilsin,
Denizdesin; hu ninni!

Bizleri yel vurunca,
Yurdumuzdan atınca
Karadeniz tuzlanmış
Yaşımızla; unutma!

Hu ninni, hu ninni!
Uyu yavrum, hu ninni!
Baba evinde değilsin,
Denizdesin; hu ninni!

Kabaracak ahların
Çekeceğin kullukta,
Sürecek yurt özlemin
Yad göklerin altında.

Hu ninni, hu ninni!
Uyu arslan, hu ninni!
Baba evinde değilsin,
Denizdesin; hu ninni!

Büyü de sen denizi
Yar, gel harap evine,
Sarmaşıktan kurtarda
Ocağını yak yine!

Uyu oğlum, hu ninni!
Hu ninni, hu ninni!
Baba evinde değilsin,
Denizdesin; hu ninni!

O duvarda asılı
Göreceğin pek şanlı
Tozlu kılıç senindir,
Ondaki güç kimdedir!

Hu ninni, hu ninni!
Uyu yavrum, hu ninni!
Baba evinde değilsin,
Denizdesin; hu ninni!

Onunla yurt uğruna
Şan kazanmış babanda,
Sen de onu kullanıp
Geç yiğitler önüne!

Hu ninni, hu ninni!
Uyu yavrum, hu ninni!
Baba evinde değilsin,
Denizdesin; hu ninni!

Bu Şiir Abhaz Milli Şairi Şinkuba BAGRAT'tan Çevrilmiştir.

YENİ UFUKLARA DOĞRU

Yazan : C. Lu

Dünya dönüyor; sabah oluyor, akşam oluyor. Dünya dönüyor; yaz oluyor, güz oluyor, kış, bahar oluyor. Dünya dönüyor; biz, insanlar da dönüyoruz. Dün başka bir gün, bugün de düne hiç benzemiyor. İhtimalki yarın de bugüne benzemeyecek. Ama «perşembenin gelişi çarşambadan belli olur» derler. İyice düşünülürse acaba dünümüzü bilirsek yarınımızı bugünden keşfedebilir miyiz? Veya yarınımıza bugünden bir yön verebilir miyiz?

Şu son 150 senelik geçişimize bir göz atalım: Felaketler, felaketler... Sonra en büyük felaket; vatandan kovuluş, yadelerde sürünüş, perişanlık, sefalet...

Çarlık Rusyası, her ne pahasına olursa olsun, Kafkasyaya sahip olmak azminde. Bu amaçla ordular yığılıyor, top, tüfek ve tükenmez malzeme sel gibi akıtılıyor. Buna karşılık bir avuç kahraman vatansız göyüs geliyor Rus akınlarına. Hürriyeti için savaşıyor senelerce. Hür yaşamak isteyen bu insanların mücadelesini direkt veya indirekt etkilemek isteğe milletler yok değil. Fakat istismarcıların başarısı daha büyük oluyor. Savaş esas amacından sapıtılıyor, Kuzey Kafkasyalılarının hürriyet savaşı, diyer bir kesimde müslüman-hıristiyan mücadelesi halini alıyor. Hürriyetleri için el ele vererek savaşmaları gerekirken kardeşin kardeşi amansızca vurduğu görülüyor...

21 Mayıs 1864... Rus çarlarının tatlı rüyaları gerçekleşiyor. Kuzey Kafkasyada hürriyet güneşi doğamadan batıyor. Vatandan sürülme devresi başlıyor. Orta doğuya, daha doğrusu Osmanlı topraklarına, bir daha bir araya getirilmemek üzere bu bahtsız insanlar adeta serpiştiriliyorlar. Dalfos'un belirttiği gibi, üçyüz yıl vatanlarını korumak için savaşmanın mükafat olarak vatanlarından kovuluyor. **HASİSLİK VE ŞEHVETİN** kurbanı oluyor Çerkesler... (1)

Sene 1917... Büyük Rus ihtilali ve çarlık çöküyor. Kurulan yeni komünist idare, Rus imparatorluğunda yaşayan halklara şu beyannamayı sunuyor: (2)

«RUSYADA YAŞAYAN MİLLETLERİN HAKLARINA DAİR BEYANNÂME»

1 — Rusyada yaşayan halklar eşittir ve egemendir.

2 — Rusyada yaşayan halkların Rusyadan ayrılmaya, bağımsız dir devlet kurmaya varıncaya kadar, serbestçe kaderlerini kendilerinin tayin etmeğe hakları vardır.

3 — Herhangi, ya da bütün milli ve milli-dini imtiyazlar ve gerilikler kaldırılacaktır.

4 — Rus topraklarında oturan milli azınlıklar ve etnografik guruplar serbest olarak gelişeceklerdir.

Görülüyorki bu beyanname Rusyada yaşayan bütün halklara bağımsız devlet kurmaya varıncaya kadar geniş yetki veriyor. Gerek bu beyannamenin etkisiyle, gerekse Rusyadaki karışıklıklar sebebiyle birçok milletlerin milli-mahalli hükümetler kurduğu gözden kaçmıyor. Bu arada Kuzey Kafkasyada 11 Mayıs 1918 de kendi krşük cumhuriyetini kuruyor. Fakat diyer birçok küçük devletler gibi o da kısa bir süre sonra ortadan kaldırılıyor. (18. Mart. 1921)

Anti-komünist çevrelere göre, komünistler Rusyada yaşayan halklara verdikleri sözde durmamışlardır. Hatta başlangıçta vermiş göründükleri söz dahi samimi değildi. Bu Rusyada yaşayan halkları avlamak için bir tuzaktı. Komünistlere ve batıdaki sosyalistlere göre ise milli-mahalli hükümetlerin ortadan kaldırılmasının gerekçesi «Bütün bu hükümetlerin ve hareketlerin başında mülk sahibi sınıfların» bulunması, «yönetimin kapitalist ve gericilerin eline geçmiş» olmasıydı. (3) Bundan sonra, sovyetlere sadık, Sovyet Sosyalist cumhuriyetleri, sovyet muhtar bölgeleri kuruldu.

Sene1940... İkinci dünya savaşı patlak verdi. Almanlar Avrupayı işgal ederek hızla Moskovaya doğru ilerlediler. Rus yönetimine henüz alışmamış, ondan hoşnut olmayan halk yığınları Almanların gelişini sevinç ve heyecanla karşıladılar. Fakat kısa bir süre sonra yanıldıklarını anladılar. Sovyet kuvvetlerine karşı gerilla savaşları vermek için hazırlanan bu guruplar, silahlarını yeniden Alman işgal kuvvetlerine karşı çevirdiler. Aslında Almanlar Kafkasyalıların Hürriyetlerine karşı da hürmetkar olmamış, ana hedefleri Kafkasyanın zengin petrollerini Alman kapitalizmine katmak olmuştur. (4) Almanlar amaçlarına erişemediler. Kısa zamanda parçalanıp dağılıacağı ümit edilen Sovyet imparatorluğu bu savaştan daha sağlam, daha güçlü çıktı

Artık dünya birbirine kinle, hınçla bakan iki kampa ayrılmıştı; doğu-batı bloku. Öyle iki blokki en normal insanlık ilişkilerini dahi kesmişlerdi birbirleriyle. Arada bir demir perde, haberleşme özgürlüğü bile ortadan kalkmıştı. Bütün bunların nedeni sadece ekonomik ve sosyal sistem ayrılığıydı. Amansız bir mücadele almış yürümüşü...

Bloklar arası bu politik tutumdan ençok zarar gören yine biz Kuzey Kafkaslılar olduk. Yüz sene önce ana vatanımızı terketmiş, bir kısım kardeşlerimizi orada kaderleriyle başbaşa bırakmıştık. Onlar orada ne yapıyordu? Bilemiyorduk. Kendileri ile ilişkiler kuracak imkan ve şartlara da sahip değildik. Kasıtlı olarak ortaya atılan propagandalarla birbirimize karşı olan güvenimiz sarsılmış, sevgi bağlarımız koparılmak istenmişti. Birbirimizle haberdar olmamak için elden gelen herşey yapılmıştı. Türkiye dışında yaşayan kardeşlerimizin de bizden haberleri yoktu son senelere kadar. İşin en acıklı tarafı ise bizlere yön verecek, birçok hususlarda bizleri aydınlatacak olan aydınlarımızın olmayışydı. Aydın geçinen pekçok kimse kişisel çıkarlar peşinde koşuyor, bunlar ana vatandan ayrılmaktaki sebebi bilmemezlikten geliyorlardı. Çerkesler gibi kısmen de olsa vatanlarını terketmek zorunluğunda kalmış diyer milletler, Gürcüler, Ermeniler, Azeriler her fırsatta ana vatanlarına dönüyor, oradaki ırkdaşlarıyla ilişkilerini kesmiyorlardı. Ayrıca muhacerette bulun-

dukları zamanlarda aralarındaki işbirliğini yitirmiyor, her türlü yardımlaşma, ve kültür çalışmalarına büyük önem veriyorlardı. Ama buna karşılık biz Kuzey Kafkasyalılar hala yanlış politik tutumlarla yabancılara hizmette kusur etmiyorduk. Bu yöndeki sözüm ona çalışmalar birkaç kişinin şahsi görüşlerinin ışığı altında, plânsız ve belirsiz bir şekilde saman alevi gibi arada bir yanıp sönmeye şeklinde süregeliyordu...

Nihayet doğu ile batı arasındaki buzlar çözülmeye başladı. Gerçi demir perde yine mevcuttu ama ne de olsa eski kalınlık ve katılığı kalmamıştı. Sosyal ve kültürel ilişkiler gelişti. Dünya milletleri arasındaki bu gelişmelere paralel olarak Kuzey Kafkasyalılarda harekete geçtiler. Bilhassa Suriye, Ürdün ve İsrailde yaşayan Ana vatanda yaşayan kardeşleriyle sıkı ilişkiler kurdular. Karşılıklı ziyaretler düzenlendi. Sonuç olarak Kuzey Kafkasyada yaşayan kardeşlerinin durumlarının kendilerinden daha iyi olduğunu gördüler. Kültürel bağlar yeniden düzenlendi, milli dille xxxx yazılmış kitaplar getirildi ve buldukları yerlerde ana dilleriyle öğrenim yapılmaya başlandı. Bu çalışmalar yapıldıysın İsrail-Arap savaşı sonucu Suriyedeki soydaşlarımız buldukları toprakları terketmek zorunluğunda kaldılar. Şimdi bunlar Ana yurtları Kuzey Kafkasyaya (Kabartay-Balkar Cumhuriyetine) dönme çabası içinde bulunuyorlar.

Artık bundan böyle dünyanın şurasına burasına, bilhassa ortadoğuya serpilir de sosyal düzenlerini yitirmiş olan Çerkeslerin Kafkasyaya dönmekten başka çareleri kalmamıştır. Yeter ki bu yönde olumlu ve yeterli çalışmalar yapılabilsin. Onların bu teşebbüsleri olumlu sonuç verirse bu diğer yerlerde yaşayan Çerkesler için de aynı şekilde cesaret verici teşebbüslere girişmelerine sebep olacaktır.

Biz Türkiyedeki Çerkesler olayların gelişmesini dikkatle izlemekteyiz.

- (1) Gen. İsmail Berkuk: Tarihte Kafkasya
- (2) Dünyayı sarsan 10 gün: John Reed, S. 213
- (3) Aynı eser, S. 213
- (4) Almanyada milliyetçi sosyalizm, Hans Behrend s. 45

Birçok okuyucumuz bize yazdıkları mektuplarda Kuzey Kafkasyada yaşayan akrabalarından bilgi edinmek istediklerini bildirmektedirler. Bununla ilgili olarak okuyucularımıza aşağıdaki adresi veriyoruz. Okuyucularımız gerek akrabalarını bulmak, gerek diğer hususlarda bilgi edinmek amacıyla bu adresle İngilizce veya Çerkesçe muhabere edebilirler. Bu adres Kabartay-Balkar cumhuriyetinde bu amaçlarla kurulan derneğin adresidir

ADRES :

HEMGUOKUE BARİSBIY
U. NOGMOVA 38 NALCHİK- KBASSR
U. S. S. R.

İSRAİL — ARAP SAVAŞINDA SURIYE ÇERKESLERİ

Dr. Vasfi GÜSAR

İsrailler Sâmi ırkından olup Mezopotamya'dan Liderleri İbrahim (Abraham) ne oldukça kalabalık bir şekilde milattan 2161 yıl önce Filistine göç etmişlerdi. Bu ülkelerde Asurilerle, Mısırlılarla, Hati (Khiti) lerle ve Cırgas (Cırgas) lar (I) la komşuluk etmişler, Romalıların, Asurilerin ve Yunanlıların idaresinde (2) kalmışlar, hükümet teşkil etmişler Kudus (Orşilim) de doğmuş Romalı yazar Josephus'un belirttiği gibi Davud'u (1039-1032) kural seçmişler. Davut Kudus'ü yerli Yebus'den alır ve burayı hükümet merkezi yapar. Davudun ömesiyle oğlu Süleyman tahta çıkar (M. Ö. 1020). Süleymanın vefatından sonra parçalanan Yahudi devleti M. O. 722 yılında yok olur. Küldanilerin, Asurilerin idaresine geçer. Sonra da İranlıların ve Romalıların hükmü altına girer. Yahudiler Roma idaresinde bir çok baskılara, zulümlere, işkencelere uğramışlardır.

Miladın 32 senesinde Yahudilerin Romalılar tarafından katliamâ (Cinosid) Josephus, uğradıkları ve gözü ile gördüğü feci durumları eserinde (3) açıklar. Ve «bu rene (M. sonra 37 inci yıl) İsrail evlatlarından 50 bin kişi öldürülmüştür» der. Ölümden kurtulan Yahudiler bundan sonra dünyanın her tarafına göç edip dağılmışlar ve filistinde bir tek Yahudi kalmamıştır. Bir kısmı da (Babile) götürülmüştür.

Bazı tarihçiler 9. uncu asırda Filistinde bir kaç yahudi bulunduğunu yazar. 1170 yılında Filistini gezen bir yahudi seyyah hemcinslerinden 144 kişinin İsrail yurdunda yaşadığını görmüş ve diğer bir turist yahudi (Moses Ben Nahan) da 1267 yılında Kudus (Orşilim) de boyacılık ile geçinen iki yahudi ailesi bulabilmiştir. Daha sonra zengin yahudilerin teşebbüsü ile Filistine bir çok yahudi aileleri yerleşmiş ve 1492 yılında İspanya ve Portekiz'den gelen yahudilerle yavaş yavaş sayıları on bini bulmuştur.

Yahudiler; Osmanlı pad'sahı Selim (yavuz) zamanında Taberiye civarında büyük arâzi alınarak Yahudilerin buraya dönmesine zemin hazırlanmış, Padişah Kanuni Süleyman'ın gelini ve sonra da ikinci Selimin karısı olan Yahudi (NURBANU Sultan)'ın yardımı ile saraya hulûl eden YASEF NASİ'nin aracılığıyla Beni İsrailin Filistine dönmelerine hizmet etmişlerdir.

Yahudilerin bu (Mevud topraklar)'a dua etmek, hac etmek maksadı ile ve sadaka toplanarak gittikleri bir gerçektir. Ancak Yahudilerin Rusya Çarlığı idaresinde Rusyadan ve Polonyadan gördükleri zulüm, işkence ve baskıların tepkisi yüzünden (ANA YURDA) dönmeği amaç edinmeleri (SİYONİZM)'i doğurmuştur. ZION Tevrate göre hazreti Davud'un Kuduste ilk sarayını yaptırdığı tepe'nin adı-

(1) Filistin ve Şark-Ül-Ürdün. Celal Tefvik Karasapan. İstanbul. 1942, c. 1 s 19

(2) aynı eser s. 41.

(3) Josephus. Histoire ancienne des Juifs. Yunancadan tercüme. Paris. s 478.

dır. Siyonizm teşkilâtı; Yahudilerin bir millet olarak Filistine tekrar yerleşmek için yaptıkları ve bir çok gayretlerle başardıkları milli bir harekettir. Ancak doğan bu hareket, (Anayurda dönüş) olan imanları, çeşitli ülkelerde (Rusya, Polonya, İspanya ve sair yerler) geçirdikleri çileler, huzursuzluklar, ızdıraplar, baskılar, işkenceler, zedelenen vicdan bozukluğunun ve yaralı gururlarının yaptığı tepkinin sonucudur.

1882 yılında Rusyadan Filistine dini inançla gelen Yahudiler ilk göç tohumunu atmış bulunuyorlardı. Bu hareket siyasi olmaktan ziyade dini bir anlam taşıyordu. Fakat Siyonizm peygamberi T. HERZEL, «YAHUDİ DEVLETİ» adını taşıyan kitabını yayınladıktan sonra yer yüzünde bulunan Yahudiler arasında Siyonistlik fikrine büyük ilgi gösterildi. 1897 yılında İsviçrenin BÂL şehrinde ilk kongrelerini yaptılar. 1903 yılına kadar çeşitli yerlerde toplanan bir çok kongrelerde (MİLLÎ YURD) konusu ele alındı ise de Yahudilerin bu Millî yurdun mutlaka ecdât yurdu olan Filistin de kurulmasını isteyenlerle dünyanın neresinde olursa olsun bir vatan Kurulmasını isteyenler arasında tartışmalar yayılınca iş sarpa sardı.

Osmanlı ülkesindeki Filistinde bir yurdun kurulmasına Osmanlı Padişahı ikinci Abdülhamid müsaade etmeyince bir kısım Avrupa ve Amerikalı siyonistler; bu vatanın Afrikanın UGANDA topraklarında sağlanmasını düşündüler. Fakat dindar ve ecdad yurdunu yüreklerinden, hayallerinden bir türlü çıkaramayan yurtseverler büyük bir çoğunlukla (FİLİSTİN) diye diretiler ve kendilerini Millet hâ'ini diye protesto ettiler. Zafer onlarındı.

1904 de ölen Lider T. Herzal; Yahudi milletine toprak temini ile görevlenen iki mâli müessese ile milletin içine işlemiş olan «SÖNMEYEN ÜMİT» i bırakmıştı. Avrupanın zengin Yahudileri tarafından desteklenen bu müesseseler; (National Fund) ve (Colonial treust) di. Bu iki müessese başka milyoner ROTCHILD olmak üzere Sultan Hamid'e bir buçuk milyon altın teklif etiler ise de isteklerine muavvak olmadılar. Bunun üzerine bu müesseseler kapalı bir şekilde Filistinde toprak satın almaya ve yavaş yavaş yerleşmeye başladılar. 1908 de Filistinde yirmi bin yahudi bulunuyordu. Bunlar dışında geniş arazi satın alma müsaadesini bütün çalışmalarına rağmen alamadılar. Yurd teminini ve bu amacı gizleyerek sinsi sinsi yapıyorlardı ve sadece yersiz, yurtsuz, açıkta kalmış bir takım ailelere barınma imkânı verilmesi, zaten de boş ve bakımsız duran bu çorak toprakların işlenerek, ekilebilir bir hale sokarak gençlendirilmesi ve memlekete hizmet edilmesi maksadını ileri sürüyorlardı. Fakat saklı çalışmakla az bir süre içinde Yahudilerin Filistinde çoğalması imkânı da yoktu. İstanbulda Karasu'lar, Russo'lar bu uğurda hayli faaliyet gösteriyorlardı.

1908 yılında Türkiyede meşrutiyet ilân edilince bu iki lider durumdan faydalanarak İttihad ve Terakki cemiyetinin ileri gelenleri arasına girmeği ihmâl etmediler. Türkiyenin durumu bozuktu. Dışarıdan para istikrâzı (ödünç) düşünülüyordu. Bu iki siyonistin teşvik ve maliye nazırı Cavit beyin (döame) aracılığı ile Fransız naliyecileri bazı şartlarla para verme teklifinde bulundular. Meclisi Mebusanda pek açığa vurulmayan bu fikirler, İttihad ve terakki cemiyetinin vatansever kişilerini ikaz etmiş ve istek kabul edilmemişti. Üzülen siyonistler bunu fırsat bilerek İngilizleri taziyeye başladılar. Birinci dünya savaşı başlamış Çanakkale ve Filistinde savaş devam ediyordu, Bundan faydalanan siyonistler Mısır'dan topladığı işsiz, güçsüz, idealist gençlerle teşkil ettikleri birlikleri İngilizlerin Sina harekâtında yan yana savaşmışlardı. Hatta bir taburu 1915 Çanakkale savaşına kattılar isede pek azı

memleketlerine dönebildi. Bu savaş esnasında Pariste Rotchild ile Avrupa ve Amerika yahudileri elden geldiği kadar mali imkânlar sağlıyorlardı da. Milyonlarca dolar Siyonistlerin emrine verilmişti. Geniş çiftlikler alınıyor, köyler kuruluyordu. 2500 yıllık Siyonist rüyası artık gerçekleşiyordu. 1914'de Filistinde Yahudiler 80 bine yükselmiş, Araplarda bir milyonda karar kılınmıştı.

1917 yılında İngiliz devlet adamı A. J. Balfour; Filistinde bir yahudi devleti kurulacağı vâdinde bulunmuştu. İngilizler Filistin'i işgal edince sözde İngilizlerin engellemesine rağmen Yahudi akını devam ediyordu. Arapların elindeki topraklar bol para ile alınıyor, yeşil sahalara bağçalarla süsleniyor, yeni yeni köyler kuruluyor. 1940 da Filistinde Yahudilerin sayısı 650 bin olmuştu.

1947 de Birleşmiş milletler İngiliz mandası altında Filistin'in parçalanmasını kabul ediyor ve 14. Mayıs. 1948 de (İsrail Cumhuriyeti) ilân ediliyor. Türkiye dahil bütün milletler bu yeni devleti kabul ettikleri halde bazı Arap hükümetleri (Mısır, Ürdün, Suriye ve Lübnan) Yahudilerin bağımsızlıklarını tanımıyorlar, ve ertesi günü 15. Mayıs. 1948 de İsrail'e karşı savaşa giriyorlar. Bu tarihte Yahudilerin sayısı 800 bini bulmuştu.

İsrail'e göç edip yerleşen Yahudilerin çoğu Almanya, Polonya, Rusya, Çekoslovakya, Avusturya ülkelerinden gelmiş kültürlü, çalışkan, vatansever ve ne için geldiğini ve bu uğurda savaştığını iyi bilen, disiplini seven cesur insanlardır. Müseviler 82 yıldan beri (1882-1964) sürekli ve muntazam bir şekilde Filistin ülkesine göç etmişti. Bu göç için maddi yardımı Musevi teşekkülleri sağlamıştı. Merkezi Telaviv de olan (Birleşik Yahudi çağırma cemiyeti) başkanı Gold Stein (Gold Ştayin)'in bildirisine göre yalnız 1962 yılında 71, 1963 yılında da 96 milyon dolar göçmenlere tahsis ediliyor, ki yalnız iki senelik yardım 167 milyon dolar (bizim paramızla 1 milyar 670 milyon lira eder) İsrail bu gün iki buçuk milyon nüfusu, teknik, sanat, kültür sahasında hayli ilerlemiş bir millettir. (Filistin benim yurdum) diye çalışır, canını, malını onun uğruna verir. Son 1967 savaşında kendisinden üç mîli kuvvette Arap ordusunu üç günde dize getirmesi (5-7 haziran) dünya tarihinde misli görülmemiş bir anlam taşır. Bu savaşın üç gününde değil 24 saat içinde Amerika yahudileri 15 milyon dolar (150 milyon Türk lirası) göndermişlerdir. Josef Mayer'in açıkladığına göre 25 yılda 1435 milyon dolar toplanmış ve bu para ile Filistine Bir milyon yüz bin Yahudi nakledilmiştir. 1937 yılı istatistiğine göre bu gün yer yüzünde 17 milyon Musevi vardır. 5 milyonu Amerikada ve bilhassa çoğu Nevyorkte, on milyonu Avrupa ve Afrikada 2 milyonu İsrailde azı da diğer ülkelerde yaşamaktadırlar. İsrail de bu gün (Kfar Kama) ve (Reyhaniye) adında iki çerkes köyü vardır ve nüfusları üç bin kadardır. Ziraat, hayvancılık ile geçinirler. Her halde İsraililerin tesiri olacak ki çok çalışkandırlar, memur olurlar, askere alınırlar, harbiyeye girip subay olurlar. Son savaşta da bunlardan subaylarda vardı İsrail ordusunda. Hükümetten tahsisat alan sekiz sınıflı ilk ve orta tahsil gösteren bir okulları vardır. Okulda Çerkesçe, ibrance, İngilizce okutulur. Kfar Kama da bir kültür dernekleri vardır. Çerkesçe bir de dergi çıkarırlar. Yahudilerle kardeş gibi geçinirler.

Unutmamalıdır ki Siyonist teşkilâtının 1905 de üye sayısı iki yüz bindir. Bu suretle geçen asırların üzerinden eksik olmayan baskı ile (Mevut toprağa dönüş) ve kurtuluş gününün gelmesini bekleyen Yahudilerin vatansızlığı nihâyet bulmuş ve Filistin üzerindeki ilgilerinin kaybolmadığını ileri sürmekten geri kalmamışlardır. Filistin artık sihirli bir kelime olmuştur. O baskılar, o zulümler, o işkenceler Filis-

tinin kurulmasında büyük rol oynamış olduğundan milliyetçi Yahudiler Çar idaresini de şükraatla anmaktadırlar.

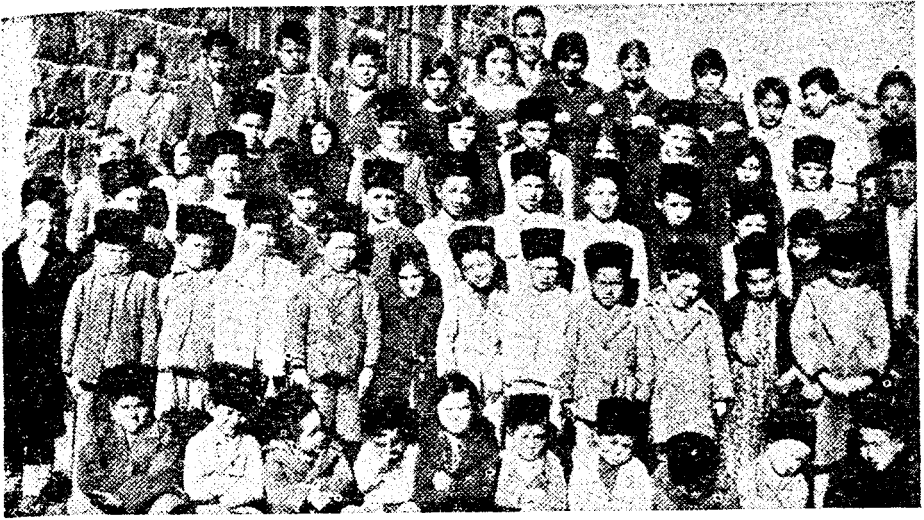
ARAPLARA GELİNCE: Araplar temelde cesur ve muharip bir millet değildir. Şöven derecede ırkçı, milliyetçidir. Kendilerini her millietten üstün gören bir ruh hâleti vardır bunlarda. Başka milletlere de hayat hakkı düşünmezler ve tanımazlar. «LAKAVMİYETE FİL - İSLÂM - İslâmiyette milliyet yoktur» sloganıyla islâm milletleri, islâmluk perdesi altında ezmek, eritmek çabasında dırlar. Menfaatları ve emelleri için onları kullanmaktan hoşlanırlar.

Tarih; Halife devirleri hariç, hiç bir Arap devleti tanımamış, görmemiştir. Bütün Araplar hâk Asuriler, Hatiler, Mısır Kubtları, Romalılar, Bizanslar, Kâh Mısırın Türk ve Çerkes sultanları, kâh Osmanlı padişahlarının idaresi ve vesâyeti altında yaşamışlardır. Birinci dünya savaşında Osmanlı-Türk ordusu Suriyeyi boşaltıp Anayurt Anadoluya dönerken Suriye Arapları; yorgun, bitkin birliklerin yollarını kesmişler, esir değil imhâ için, ana, baba, çocuğuna kavuşturmamak için hunharca öldürmüşlerdir. Fakat Yazar Tefvik Karasapan bu Suriye cephesinden bahsederken «Bu civarda Osmanlı hükümeti tarafından yerleştirilmiş olan Çerkesler; dâ mi Türklerle sadakat göstermişler ve teşkil ettikleri atlı kuvvetlerle harbin sonuna kadar omuz omuza savaşmışlardır.» (4) der...

Suriye bu gün yarı komünist bir ülkedir. Büyük emlak sahipleri kalmamış, atölye ve fabrikalar devletleştirilmiş, ağır vergilerle halk iktisadi çember içine alınmış, iztirap çoğalmıştır. Ak denizde tek iskelesi (Lazkiye) Sovyetlere üs olarak da verilmiştir. Aşırı ırkçı ve milliyetçi Suriye Çerkeslere elden gelen fenalıkları yapmaktan çekinmemiş, işlerinden kiraladığı ya da menfaat karşılığı kendisine bağladığı, bir azda araplaşan kişileri milletlerine karşı tahrik etmiştir. Bu arada soyları öğrenilen ve milli benliğini yitiren kişilerden Selim Zekeriyya (Mağvedz), Asim Mahmud (Bağ), Abdurrahman Halil (Tuğuj), Sait (Masnic), Tefvik Selim (Tuğuj), Zekeriyya İshak (Tuğuj), Ömer Resid (Bağ), Eyyüp Abdullah (Bağ), Hacı İsmail (Altidoka), Mahmud Kazan, Saadetin (Kedeguy) ve soyadları öğrenilemeyen Ahmed Hilmi, Adel, Musa bir dilekçe ile Suriye hükümetine bağ vurmuşlar, Kuneytra Çerkes ilkokulu öğretmenlerinin siyasetle uğraştıklarını ve bunlardan Okul Müdürü Emin Semguğ ile öğretmen İsâ Hağur, Blenav Harun, Abdurrahman Kat'ın başka yerlere atanmalarının ve Kuneytra Çerkes kültür ve yarımlaşma derneği ile Arapça ve çerkesçe çıkan (MARC) adındaki gazetesinin kapatılmasını istemişlerdir. Bir suretinde arap gazetelerinde yayınlanan (5) bu arap fırıldığı oyun yerine getirilmiş, bir emirle bu kültür müesseseler kapatılmış, öğretmenler başka yerlere nakledilmiş diller susturulmuştu, Thamate taslağı bu milliyetsiz yada menfaatçi, milliyetsiz kişiler muradlarına ermişler ve Suriye hükümetini de sevindirmişlerdir... Arkasından bir süre sonra da sivil ve asker memurlar, subaylar emekliye ayrılarak hükümetin isteği de olmuştur.

Bu gün Suriyede yaşayan 35 bin çerkesin Parlamentoda bir temsilcisi olmadığı gibi ne subayı, ne idarede şube müdürü, vardır. Çerkes Harbiye okuluna alınmaz, savaşta er olarak çabır. Gazete ve dergi çıkaramaz. Çıkarmağa kalksa dahi hoş görülmez. Okul açamaz. Bütün bunlara rağmen Çerkesler Suriyenin en sadık ve esefle söyliyelim kraldan fazla kural taraftarıdır ve savaşta kahramanca (!) savaşan neferidir. 1948 yılında Suriye-İsrail savaşında da Arap askerinin kaçtığını

(4) Filistin ve Şerk-ül-Ürdün. Celal Tefvik Karasapan. İstanbul. 1942. C. 1. S 210
(5) Eşşaip. Şam. Arapça gazete. 21. Eylül. 1920.

Kuneytre Çerkes İlkokulu

gören Çerkes erlerinin, ayrı birlikler teşkili için hükümete vâki müracaatı üzerine ayrı birlikler kurulmuş ve bu savaşta başta alay komutanı yarbay Cevad Anzor olmak üzere 200 kişi şehid olmuştur. 5 milyon Suriyelinin şehidleri bunun altındadır.

Çerkesler 1878 Türk-Rus savaşında sırp ve Bulgarlara karşı yaptıkları çetin savaşlarından ötürü onların Rumelide bulunmaları, onlarca hor görülmüş Berlin muahedesine koydukları bir madde ile çerkesler aynı tarihte Suriyeye göç ettirilmişlerdi. 1967 son Suriye-İsrail savaşlarında da bu eski huylarından vaz geçmemişler, muntazam savaştan başka gerilla (çete) savaşına da katıldıkları görülmüş ve arkasından da evlerini, barklarını terk ederek gerilere, Şama çekilmişlerdir. İşitiyoruz ki Kuneytradan Şama göç edenlerin sayısı 10 bini geçiyormuş. Cami köşelerinde, Medrese odalarında, çadırlarda sefil, perişan, bakımsız bir durumda imişler. Kızıl Haç tarafından kendilerine tahsis edilen yardım parasını Suriye Hükümeti Ordu emrine vermiş imiş. 3. üncü göçü yapan bu zavallıların bir kısmı Kuneytraya, evlerine dönmek istiyorlarmış, bir kısım da Yahudi bayrağı altında yaşamaktansa A-rap bayrağı altınd aç olsa da kalabileceğini söylüyormuş. Bir kısmı Çadırlarda kal-makdan Suriyenin diğer yerine gitmeği tercih ediyormuş, muş, muş...

Yine işitiyoruz ki Sovyetler ülkesinin Kabarday-Balkar cumhuriyeti bu göç-menlerin Anayurda, Kafkasyaya dönmeleri için teşebbüslere geçmişler ve hemşerilerle görüşmek üzere bir heyet göndermişler. Bir kısmı da Suriyeyi tamamiyle bırakıp başka ülkelere göç etmeği düşünüyorlarmış. Babil kulesine dönen bu çeşitli fikir ve düşüncelerin temeli; yaşamakta oldukları Kuneytra muhitini terk edip göç etmeleri ve yardımcı bir hükümet bulamamalarıdır. Ancak şuraya, buraya gidip dağılmak, parçalanmak, dillerini, milliyetlerini, hüviyetlerini, varlıklarını kaybetmek-tense akıllarını başlarına getirip artık ibret dersi alarak memleketleri, evleri bark-ları olan Kuneytraya gitme çarelerini düşünmek, olmadığı takdirde eğer doğru ise rejim benzerliği dolayısıyla hemşerilerinin davetine uyarak yaranamadıkları ülkeyi bırakmak komşuları İsraililerin iki bin yıl sonra fili sahaya soktukları gibi Kabard-ay bölgesinin davetlisi olarak Anavatana göçmeleri kalır ki en uygun ve en akıllısı budur. Üzüntülerine katılırız. geçmiş olsun.

(Geçen sayıdan devam):

Bu ırmakların rejimi, mevsim karları, sağınaklar ve yer altı sularıyla şartlanmıştır. Mayıs ayına kadar dağlarda kalan mevsim karları yaz ayı başına kadar suları besler. İlkbaharda suların kabarmasından sonra temmuzda, daimi kar ve buzların erimesi ile yeniden sular yükselir. Sonbaharda ise yağışlar ve yer altı suları ile beslenir. Kışın ısı düşünce sular alçalır.

Batı Gürcüstan akarsuları, yıllık debinin % 35-65 ini teşkil eden yağış suları ile beslenir. İlkbaharda bazan çok büyük kabarmalar görülür.

Karların erimesi ve sağnaklarla beslenen yüksek dağlar bölgesi ile yukarıda adı geçen tepeler bölgesi arasında, karstik sular kuşağı vardır. Yağışların bol olmasına rağmen, yer üstü akar suları nadirdir. Bu durum karst tabiatındaki arazi ile açıklanabilir. Karstik sular, Aphazia, Megrelistan ve Raça'da karstik çukurlarda birçok göller teşkil ederler. Aynı zamanda Rizta, Amtkhel gibi daha geniş ve derin vadiler içinde akar suları tutan göllerde mevcuttur.

Doğu Gürcüstan'ın büyük akarsuları düzensiz debiye sahiptir. Ülkenin ana nehri olan Kura'da böyledir. 1515 km. uzunluktaki bu nehir akış yatağı üzerinde 384 km. boyundaki toprakları sular. Kaynakları Türkiye'de, mansabı Azerbeycan'dadır. Başlıca kolları şunlar: Büyük Liakhvi, Aragvi, İori, Alazani sol kolları teşkil eder. Sağdakiler ise : Dzama, Tana, Tedzami; Khrami'dir. Bütün bunlar Kura nehrinin debisini teşkil eder. Üzerinde yapılan sulama kanalları şebekesi ile ve kara iklimi etkisinde bulunan ovalarda kurak yaz mevsimindeki buharlaşma nedenleri ile suları hissedilir derecede azalmıştır.

Doğu Gürcüstan'da özellikle Kaheti'de sel suları kuvvetli kabarmalar yapar. Su taşmalarına kabarma zamanlarında birden gelen şiddetli sağnaklar sebep olurdu. Aniden yükselen sular yakın zamana kadar güzergâhındaki herşeyi tahribederdi? Şiddetli seller, tarlaları, yolları, su ve çamur altında bırakır, köprüleri sürükler, meyve bahçeleri ve bağlar süpürüp götürürdü. Birkaç saat içinde arazi güç tanır hale gelirdi.

Fakat Halen bu tabiat afetinden korunmak için pek çok çalışmalar yapılmaktadır. Su kenarlarında yapılan ağaçlamalar ve muhtelif teknik tedbirler sayesinde su taşmaları azalmıştır.

Gürcüstan tezatlar ülkesidir. Kolhit çok rutup olduğu halde İori yaylarınsa tatlısu bulunmaz. Gölleri ve kaynakları tuzludur, çorak, kara hidrografik karakteri gösterir.

Güney Gürcüstan yaylarının bir kısmı, hidrolojik ve hidrojeolojik şartlarla meydana gelmiş lav terasları halindedir.

Cavaheti volkanik yayları, bütün Kafkasya'da göl bakımından en zengin mahaldir. Başlıcaları şunlar: Paravani, Tabiskuri, Khantchali, Khozapini, Madatapa ve Sağamo. Bütün bu göller önemli su rezervlerini ihtiva edip değişik menşeler arzederler. Bir kısmı nehirlerin önüne çıkan tahi engellerli meydana gelmiş, bazıları arazi çukurlarında teşekkül etmiştir. Bu göller, aralarında yer altı ve çoğu kez yer üstü suları ile birbirlerine bağlantılıdır.

Cavaheti gölleri, yağışlar ve yer altı suları ile beslenir. Balıkçılık yönünden büyük değer taşıyıp berrak sularında alabalık, sazan, tekir vs. çok bulunu.

TOPRAKLAR :

Gürcüstan arazisi çok değişiktir. Bir yandan sahil ovalarının sübtropikal iklim etkisi altında teşekkül etmiş bütün nüanslarıyla kırmızı, sarı topraklara, diğer yandan Eldari steplerinin çorak ve İcri yaylarının gri-kara topraklarına raslamak kabilirdir.

Ülkede engebelerin çokluğu toprakların ve bitkilerin net bölünmelerini meydana getirmiştir.

Kolhid ovasının en alçak kısmında turballı topraklar hakimdir. Sonra bazı sübtropikal tarıma, bağcılığa ve mısır ekimine elverişli kumluk arazi gelir. Komşu dağlarda çok mümbit sarı ve kırmızı topraklar vardır. Kıymetli endüstriyel ve sübtropikal bitki tarımı yapılır.

İç Kartli ve Kaheti'nin geniş ovaları, meyva, bağ, sebze ve hububat tarımına elverişli eski alüviyonlu topraklardır. Aşağı Kartli ovası, meyve, sebze ve hububat ürünü yetişen kastane rengi topraklara sahiptir.

Gare-Kaheti yaylasında hububata elverişli kestone rengi ve kara topraklar hakimdir. Yaylanın güneyinde, gri, esmer ve tuzlu topraklar vardır.

Doğu ve batıdaki nehirlerin aşağı kısımları kabakgiller ve hububat tarımı yapılan alüviyonlu toprakla örtülüdür.

Büyük Kafkasya'nın orta yükseklikteki yamaçları ve Güney Gürcüstan yaylasının çevre sirtleri ağaçlık ve ormanlıktır. Kumla karışık esmer topraklara maliktir. Devamlılık göstermezler. Çünkü en sarp yamaçlar su akıntıları ve kaymalar yüzünden çıplak kalmışlardır. Yüksek sirtler ve yaylaların yukarı teraslari, çakıllı meralar ve zayıf topraklardır.

Büyük Kafkasya'nın güney-batı yamaçları boyunca Aphazya, Megrelistan, Raça, Leğhumi ve Yukarı İmeretinin karstik bölgesine tekabül eden karbonatlı topraklar yatmaktadır. Aynı topraklar Kafkaslar'ın batısında ve Tsivi-Gombori zincirinin kuzey yamaçları üzerinde daha az yaygındır. Bu topraklar tarıma ve özellikle bağcılığa çok elverişlidir. Ayrıca Aphazya'da tütün tarımı da yapılır.

BITKİLER :

Gürcüstan bitkileri zengin, orijinal ve çeşitlidir. Ülkenin vadi ve dağ yamaçlarının süsleyen geniş ve iç açıcı ormanları boldur. Ormanlar yüzyıllar boyunca insan

oğlu tarafından müdahale edilmesine rağmen, orijinal ve tabii durumunu az-çok korumuştur.

Kolhit ovasını saran yamaçlar 800 m. ykseklie kadar, grge, kestane, kayın, kızilağa, ihlamur, akçaağaç, dışbudak ve meşenin bütün türlerini toplayan ormanlarla kaplıdır. Bu ulu ağaçlı ormanlar, sptropikal iklimin sıcak rutubetini seven ve oğu nc zamana ait, gr gr yeşeren ağaççıklar ve alllar üstünde yükselir: Yalnız Raa, Megrelistan ve Aphazya dağlarının kalkerli topraklarında biten şimşir; batıdaki dağların rutubetli yamaçlarını şatafatlı bir manto gibi rten Karadeniz ve Taflan; her yere intibak eden aalya ve oban püsküllü vs.

Kolhitte nc zamandan kalma porsuk ağacı, dzelkova gibi tipik bitki ve çiçeklere de raslanır.

Büyük Kafkasya'nın güney-doğu ormanları, arkalk türler yönünden daha az zengindir. Orman içi bitkileri yalnız aşağı kuşağın en ılık ve en muhafazali yerlerinde yetişir. Doğu Gürcüstan'da oban püsküllü ile cılız şimşirden başka türlere raslanmaz.

Sarmaşıklarla sarılmış olmasına rağmen bu bölge ormanları içine girilemez yoğunlukta değildir.

Doğudaki ormanlarda esas iki tür hakimdir: Meşe ve grge. Yapılan retim, ormanların ilk şeklini epice değişikliie uğratmıştır. Kara iklimi nedeni ile burada ağaçlar ağır büyümektedir. Kesilen ormanları ağaçsız bırakmamak amacı ile Kartli'de Tbilisi civarının manzarasına önemli katkıda bulunan yerli tür Kafkas amları, katirtirnağı ve sumak gibi bitkiler dikilmiştir.

Büyük Kafkasya yamaçlarına tırmanan turist, önce kır çiçekleri ile bezenmiş grge ormanlı bölgesine girer. Daha yukarda Kuzalakhlar ve karışık ağaçlı ormanlar başlar. Aynı ağaçlara Güney Gürcüstan yaylasının kuzey sırtlarında 1250-2300 m. rakımlardaki ormanlarda da raslanır. Kozalakhların büyük bir endüstri değeri vardır. Karışık ağaçlar ve kozalakhlar bölgesinde yoğun kesim yapılmaktadır. Bu keresteler inşaat ve sellüloz sanayiinde kullanılır. Birinci sırada Kafkas kkneri, am ve türleri gelir.

Doğuda ve batıdaki ovalara sokulmuş ormanlardan pek azı korunabilmiştir. Kolhit ovası hemen tamamen meyvelik, bağlık ve sptropikal tarımla ltr olup ormanları nadirdir. Sahilden yapılan tarımsal baskıların, ormanlar çekilmiş mahalli bitkilerin yerini sıcak ülkelerden getirilmiş egzotik bitkiler yer almıştır.

Doğu Gürcüstan ovalarına sokulmuş ormanlar da çok azalmış bulunuyor. Kartli'de tarlalar ve meyvelikler hakimdir. Alazani ve İori vadilerinde geniş arazi, hububat tarlalarına tahsis edilmiştir. nl Kaheti bağları, vadinin sonunda çevrel tepelerin ayaklarına kadar uzanır. Eski ormanların yerini, yeni tabii bitkiler aldı. Kura, İori, Alazani sahillerinde aşağı teraslarda sarmaşıklarla sarılmış dar bantlar halinde kızilağa, kvak, ve dut ağaçları vardır.

Dağların inişlerinde içinde münferit grge ve meşe bulunan ağaççıklar hakimdir. En yaygın olanları şunlardır:

Dağların inişlerinde içinde münferit grge ve meşe bulunan ağaççıklar hakimdir. En yaygın olanları şunlardır:

Akdiken, yabanıgöl, kadıntuzluğu, Gürcüstan hanımelileri sumaklar ve gürgen fidanları.

Gürcüstan'n eski başkenti Mtsheta civarında çorak arazide seyrek bitmiş halde enteresan arkaik ardıç ağaç türleri vardır. Kolhit de kurak arazide seyrek halde bitmiş ağaçların çoğunluğunu çitlembik ve fıstık ağaçları teşkil eder.

Doğu Gürcüstan ovası boyunca doğuya doğru ilerledikçe ortalama yağış miktarları azalır, isi yükselir, buharlaşma yoğunlaşır. Bundan ötürü kurak yazlarda İori yaylası gibi bazı bölgeler çölden farksızdır. Kızgın bir güneş, tuz ocakları ve felinle kaplı bu toprakları sık, sık kavurur. Kuraklık azalınca pelin yerini buğdaygillere, idris otlarına vs. bırakır.

Tarım alanlarını aşağıda bırakan ormanlar, 1800-2100 m. yüksekliğe kadar dağ yamaçlarına uzanırlar. Kara ikliminin hüküm sürdüğü ve izafi rutubetin azaldığı büyük Kafkasya'nın doğusunda ormanlar 2300 m. ye kadaryükselir. Tuşeti de masiflerin hizasında çam kayın ve üvez ağaçlarına raslanabilir. Bu ormanların yukarisinde dağ alt bölge bitkileri ile dağ bitkileri başlar. Meralarda seyrek olarak yaban mersinleri yetişir. Daha yücelerde meralar derece, derece azalır, çimen adaları halini alır en sonunda daimi karlarla son bulur.

HAYVANLAR :

Gürcüstan hayvanları komşu ve özellikle Orta Asya hayvanlarına benzer. Ayrıca ülkeye has türler yönünden pek çok orijinal hayvanlar vardır. Büyük Kafkasya ve Güney Gürcüstan'ın yüksek yaylaları tipik dağ hayvan türleri barındırır. Seyyahlar, bazan sarp kayaların yamaçlarında profilden masif boynuzları ile çok güzel silüetler halinde dağ tekelerini görebilirler. Bazan zarif görünüşleri ile ala ge-yiklerle karşılaşılır. Küçük memeliler arasında promete fareleri, Dağıstan köstebekleri, vs. bulunur.

Kır kuşları arasında, dağ hindisi, dağ kekliği, çalı koroğu ve kartal bulunur.

Akarsularda ve dağ göllerinde alabalıklar ve diğer kıymetli balıklar yaşar.

Orta yükseklikteki ormanlarda palearktık orman hayvanları meridional türlerdir.

Kesif ve büyük ağaçların bulunduğu, güneş ışınlarının pek az sızdığı orman içlerinde hayvanlar çeşitli ve zengindir: Orta koy ayılar, yaban domuzları, karaca, tilki, vaşak, kurt; geyik; yabankedisi kayalar arasında bulunan zerdeva, porsuk, kirpi, sivri siçan; orman faresi tavşan vs. gizlenir. Meridional hayvanlarla çok karşılaşılır, fakat leopar tamamen tükenmiştir.

Kuş türleri mevsimlere göre değişir: Akdeniz ve Orta Asya'dan gelmiş göçmen kuşlar, kışı geçirmek üzere sıcak ülkelere göç ederler. Böcekçil kuşlar, ise, kozalak ormanları ve dağ bölgelerinden, yabangölü kadıntuzluğu, akdiken gibi bitki meyveleri ile beslenmek üzere vadilere sığınır.

Sayısız köyler ve büyük şehirler bulunan Gürcüstan ovalarında insanoğlu, hayvanlar aleminin türlerini hissedilir derecede değiştirmiştir. Fakat diğer yandan vahşi (Devamı var).

(Geçen sayıdan devam)

— 14 —

Yazan :
Şora Bekmirze NOGUMUKA

Çeviren :
Dr. Vasfi GÜSAR

Karı koca bir süre ayları böylece geçirdiler. En sonra avcılardan biri tesadüfen onları buldu. Bunun üzerine millet 500 atlı gönderdi, KAYTUKA'yı vatanına geri getirmeye ve ona eskisi gibi idâreyi teslim etmeye karar verdi. O şartla ki gelecekte güzel hareket etsin, halk ile olan muameleleri hafifletsin, karşılıklı sevgi temellerine dayanarak milleti ile anlaşsın ve bundan sonra kimseye zulüm etmesin, kimseye hiyanette bulunmasın. Elçiye de milletin arzu ve şartlarını kendisine anlatmasını söylediler. Eğer kabul ederse onu üstün sevgi ve saygıyla vatanına getirsin. Etmezse, red ederse öldürsün ve prensesi de evine iade edin dediler.

Kaçak prens bu şartları kabul etti ve iyi şeyler vâdederek şöyle dedi: Bundan sonra kimseye zulüm edersem ya da her hangi bir kötülük yaparsam millet beni öldürebilir. Yahut Liderlikten mahrum edebilir». Bu suretle prensi gizlendiği yerden aldılar ve vatanına getirdiler Hattâ gizli kaldığı yeri de açıklayarak oraya (Kaytuka yeri) adını verdiler.

Derler ki yurduna döndükten sonra prensliği yeniden kendisine verdiler. Fakat bir kaç sene sonra kendiliğinden istifa edip çekildi. Ondan sonra KAYTUKA ailesi sadece V E R K sınıfından sayıldı. Onlar hem prenslik (üstün asâlet) hak ve imtiyazını hem prenseslerle evlenme hak ve imtiyazını kaybettiler.

KHAN USMİ İLE SAVAŞ

Milletimiz; on üçüncü asrın başından beri karşılaştığı bir çok savaş ve saldırıların hâtıralarını hâlâ muhafaza ediyor. O tarihlerde bize komşuluk eden milletler : Kalmuklar, Tatarlar ve (Dağıstan) millet ve kabileleri idi. Ancak, USMİ (44) adı verilen Avar Hanı veya (Chadan - Khadan)'ı Kabarday çerkeslerinin en büyük düşmanı idi. Bu zat çerkes ülkesine bir çok defalar ağır hücumlar yapmış, büyük zararlara uğratmıştı. Kendisine bunu imkân veren ve fırsatlar hazırlayan en önemli sebep; prensler arasında Liderlik için anlaşmazlıklar ve kavgalar yüzünden ülkeyi bir başından obir başına kadar kapsayan anarşi neticesi Kabarday Çerkes halkının çöküntüsü, gerilemesi olmuştu. Bu Prensler kendi yurdlarının zararına olarak her belanın, her felâketin başı olmuşlardır. Çünkü hakimiyet ve liderlik için aralarındaki bitmeyen tartışmalar, çekişmeler, birbirini çekememek, döğüşmek ve onu hırpalamak için kendi prensliğinde yeter derecede kuvvet toplar-

(44) USMİ arapçadan gelme ünlü anlamındadır. Bu ad Kaytag hükümdarlarına has bir lakap olup başkasına verilmez idi. Bunlar Dakıstanda Şahkhal'lardan sonra ikinci derecede gelirler.

Bir Savaşçı Tatar

yamadığı, böyle bir kuvveti hazırlamaktan âciz kaldığı zamanda hasmı aleyhine memleket dışındaki ecnebi ve yabancılardan faydalanmak için yardım isterdi.

Çok defa kendilerine düşen hukuki mirası aramak gibi mevhum hayali sebeplere dayanmağa vesile bulurlar, ihtilâf ve kavgalar yaratırlar, sonra savaş açarlardı. Hedef ve amaç talan, yağma, çalıp çırpma ve kendilerine çekememezlik ve düşmanlık edenleri yok edecek savaşlardı. Lüzumsuz bahâne ve sebeplerle bu çirkin hareketlerini haklı göstermeye çalışırlar, yurddaşlarını yabancıların ve serserilerin müdahalesine mâruz bırakırlar, onların kendi memleket işlerine karışmalarını, memleket içinde hırsızlık yapmalarını kolaylaştırırlar. Prens ŞOLOKH'un ölümünden sonra bu çerkes prensleri memleketi bu eşkiyanın, sefillerin idaresine teslim ettiler ve kendilerini bunların elinde oyuncak yaptılar.

Prens İDAR'ın çocukları olan MEREMŞAV ve BATU ise Küçük Kabarda mınkasına göç ettiler. Fakat CILAKHİSTAN torunlarından olan amca oğulları prens KOŞKAV onların yanı başında ve o prensliğin çevresi içinde yaşamaktan hoşlanmadı. Aralarındaki ihtilâf ve anlaşmazlık yüzünden yurdda durumun iztirâp verici bir hal almasına, memlekette anarşinin yayılmasına yeter bir sebep olmuştur. Nihayet aynı sebeplerden ötürü adı geçen prens KOŞKAV ile en büyük ağabeyisi arasında doğan ihtilâf sonuncunda prens itaatsizlikle isyan etmiş, fakat hak ettiği

cezadan ve kardeşlerinin intikamından korkarak Kabarday ülkesinden kaçmış ve etrafındaki bazı milletlere iltica etmiş, oralarda uzun müddet kalmış ve hukuki mirasını almak bahanesiyle bu yabancı milletlerle birliket kendi yurduna hücumlar, akınlar yapmış durmuştur.

Bu sıralarda Kabarday Çerkes ülkesi, görenler nazarında her tarafında nizam ve intizam olmayan kocaman bir ordugâh manzarası halinde idi. Huzur ve emniyetsizlikten ötürü halk biribirine karışmış durumda idi. Millet mallarını ve hayatlarını kendi silahıyla korumağa mecbur idi.

Küçük Kabarday bölgesi ise; adetâ bir uçurumun kenarında idi. Halkı da müteaddit milletlerin itaat, ve nizam anlamını bilmeyen değişik sınıf, cins ve dinlerden teşekkül etmiş hâin, müstebit yabancı adamların baskısı altında idi. Bunların hâli ve durumu böyle olunca anarşinin yayılarak memlekette huzur ve sükûnet bulunamayınca halkın devamlı korku ve endişe içinde yaşamasını tuhaf saymamalıdır. Halkın o krîtik devirde bu eşkiya ve hâinlerin akın ve saldırılarıyla ile çalma ve yağmaları ile karşılaştıkları tahribat ve bilhassa BÜYÜK KABARDAY bölgesinin doğu kısmında uğradıkları baskı ve zulüm yüzünden düştükleri mal ve can kaybını düşünürsek içinde buldukları fena şartların gün geçtikçe fazlaştığını açıkça görürüz. Bundan ötürü KÜÇÜK KABARDAY bölgesi yalnız dağılmak üzere kalmamış, ayrıca onlarda eskiden beri yegâne din olan hıristiyanlık da yok olmağa yüz tutmuştu. Çünkü bu ihtilâflar ve devamlı karışıklıklar esnasında İslâm dini reisleri harekete geldiler ve beliren fırsatlardan faydalandılar ve amaçlarını tahakkuk ettirmek için câzip, çekici vaidlerde bulunarak ve bu yolda para ve hediyeler dağıtarak yeni dini yaymak üzere ellerinde ne kadar vesile ve kuvvet varsa onu tereddüd etmeden sarfetmeğe başladılar. Şüphe yoktur ki Kabarday çerkesleri derhal harekete geçerek uğradıkları ihtilâf ve anarşiden kendilerini kurtarmazlar ise ve bu durum daha da çok devam ederse meş'um sonuç belirir ve siyasi istiklâllerinden mahrumiyet gibi muhakkak ve mukadder neticeye uğrarlar. Çünkü durum, bu ülkede ansızın bir inkilâbın vukuuna veya sonucun ne olacağı şimdiden kestirilmeyen umumi bir ihtilâlin patlamasına delâlet ediyordu. Bunun için Kabardaylar; Abaza Çerkeslerine sığındılar, onlardan ve kendilerine yardıma hazır olan komşularını dağılırdan yardım istediler. Abaza'lar da aralarındaki din ve mezhep ayrılığına rağmen Kabardayları himâye etmeği ve dışarıdan gelecek her hangi düşmanlık ve hücumu karşı onları savunmağı üzerlerine aldılar.

Abazaların bu vaatleri üzerine Kabardaylar şurada burada dağılık olan ordularını tedrici bir şekilde topladılar ve onları bir kaç ay içinde istedikleri mevkilerde yerleştirmeye imkân buldular. Sonra Şegem nehri kıyılarında ordugâh kurdular. Orada ve âni düşman saldırısına karşı yurdun savunulması için en çok muhataralı yerlerde ve uygun gördükleri mevkilerde bir çok siperler, tahkimât ve taştan yapılmış kaleler yaptılar. Buraları BEŞTAV dağlarından TEREK nehri kıyılarına kadar imtidat ediyordu. Memleketin bir çok halkı da korunmak arzusuyla bu tahkimât arkasındaki bölgelere taşındılar.

Prens KOŞKO ise kendi isabetli düşüncesiyle anladı ki emniyet yeniden kurulur ve memlekette karışıklık ve anarşi yok olursa her hangi bir ihtilâl veya silâhlı bir inkilâbın meydan bulmasına yer kalmaz. Diğer yönden de kardeşlerine karşı ihânet ve isyân etmenin kötü sonucundan korktu. Beliren fırsattan faydalanmak istedi ve Khan USMÎ nezdinde ciddi teğebbüse geçti. Kendisinin suçsuz olduğunu,

kanuni haktan mahrum bulunduğunu, her neye mâl olursa olsun bu hakkı elde etmek istediğini bahâne ederek onu Kabarday ülkesine hücum etmesi için tahrik etti. Ve Hanı kendisine tâbi olan KOMUK ve DAĞIŞTAN liderleriyle diğerlerini geç kalmadan Kabarday ülkesine hücum ettirmeğe filen muvaffak oldu. Hâin prens KOŞKO; toplanan orduların bizzat başında idi.

Kabardaylar; başlarında bu prens olduğu halde Dağıstan ordusunun geldiğini duyunca ellerindeki mallarını, hayvanlarını, hastalarını ve doğuşemiyen ihtiyarlarını ormanlarda gizlemek üzere dağlara gönderdiler. Bu esnada hâin prens KOŞKO'un adamları kuvvetle zapt ve işgal etmeği tasarladıkları memlekette mevcut olduğunu iddiâ ettikleri mevhum servetin elde edilmesi için bütün güçlüklerini kullanarak propagandalar yapıyor, yalan haberler yayarak istedikleri telkine ve aynı zamanda Kabarday ülkesinde fena idarenin yaygın bir halde bulunduğuna ve taraftarlarının çoğalmaları ve kendilerine eklenmeleri için halkı iknaa çalışıyorlardı.

Çok Şükür ki Kabardayların azmi kati, samimi ve geleceklerinden emin idiler. Belli garazlarla çeşitli çıkarılan çirkin haberlere, bir çok yalanlara rağmen hiç bir şey onların fikirlerini sarsmamıştı. Kuvvetlerinden, cesaretlerinden ve müttefiklerinin yardımından başka kimseye güvenmediler. Sükütü muhafaza ederek düşmanlarının gelişini sabırsızlıkla beklediler. Asil ailelerden bazı aklı erenler; Prenslere ve komutanlara iç savaşın önlenmesini ve milleti galeyana getiren veya karışıklık çıkaran manevralarını kaldırılmasına çalışmalarını, buna benzer şeylerin vukuunu göz önünde tutarak her şeyi hesaba katmalarını, muhârip kuvvetleri birleşmiş ve anlaşmış bir halde bulundurarak münâsip bir zamanda dış düşmana yönelmelerini tavsiye ettiler. Bütün hazırlıklar yapıldıktan ve gerekli ihtiyat tedbirleri alındıktan sonra Abaza ve Besleney çerkesleri komutanı YELCERUKA bir kaç bin suvari ile yola koyuldu. Arkasından büyük zengin LOV'un komutasında bir kaç yüz piyade ile takip etti. En son Kabarday çerkeslerinin piyade ve atlıları prens İDAR'ın cğulları KEMİRGOKO ile TEMİRUKUE'nun komutaları altında ilerlediler. Bu suretle Kabarday ülkesinin sınırlarını aştılar ve bir gün yürüdükten sonra aşağı JULAT (45) - bu gün MAZANE - mevkiine vardılar. Ancak askerlerimiz ve ordumuz varmadan bir kaç saat önce han (USMI) ilerliyerek TEREK nehrini geçmiş ve şimdiki Yekaterinodar'ın yakınında bulunan Kara Terek yanında ordugâh kurmuştu.

Prens Yelceruka harp istemiyordu. Kan dökmek için en sonunda bundan vaz geçmeyi düşünüyordu. Bundan ötürü Han USMI ile müzakereye başladı. Ordusunun çokça kuvvetli olduğundan ve müteaddit dağlı kabilelerin katılmasıyla daha da çoğalacağından Kabarday Çerkes ülkesine hücumdan fayda göremeyeceğini bir kaç defa bildirdi. Fakat konuşmaları ve sulh yolundaki müzakereleri boşa gitti.

Han ise; bir yönden kuvvetine ve ordusunun çokluğuna, diğer yönden müttefikleri hâin prens KOŞKO'un yalancı vaatlerine güvenerek ve fikrinde inad ve sebat ederek harp istiyordu. Kabardayların çok zayıf bir durumda olduklarına inanarak ve memleketlerinden bir çok mal ve sayısız ganimet ümid ederek harp düşüncesinde ısrâr ediyordu. Bunun üzerine Prens YELCERUKA karşılık ile mukabeleyi zaruri

(45) Doğrusu (CULAT) tır. Terek nehrinin kıyısında PRİŞİP kalesi yanındadır.

gördü ve savaşa karar verdi. Fazla bir ihtiyati tedbir olarak ŞEGEM ve BAKSAN ırmakları arasındaki mütahkem mevkilere kadar çekildi ve orada ordugâh kurdu. İkinci gün Avar hanı ona yetişti ve yakın bir yerde yerleşti. Üçüncü günü kati savaşa girmeğe iki taraf hazırlandı.

Prens YELCERUKA; düşmanın hareketlerini yakından izledi. Aldığı haberlerin ve kendi tecrübelerinin ışığı altında ordusunu en iyi şekilde ve harp kâidelerine göre düzenledi ve hiç geçmeden düşmana saldırdı. İki tara müteâkip günler kanlı savaşa tutuştu. Kabarday çerkesleri ve onların müttetikleri döğüşürken o esnada ŞEGEM nehrinin kendilerine karşı olan yönünde düşmanın işgal ettiği bazı mevki-lerde ara sıra bir dumanın, bir gökgürtüsüne benzer şiddetli bir patlama ile karışık olarak yükseldiği gözlerine ilişti. Daha önce eşini görmedikler bu garip durum kendilerini çok rahatsız etti. Bu şiddetli rahatsızlığa son vermek ve nedeni anlamak üzere içlerinden (ORTANO) adında bir fedâ'i seçtiler. Ona karanlıkta nehri geçmesini ve düşmanı izleyerek işin gerçeğini anlayınca doğru haberle dönmesini teklif ettiler. O da kendisine verilen görevi yapmakta bir ân tereddüd etmedi. Nehri geceleyin yüzerek geçti ve savaş esnasında dumanın çokça yükseldiği yere doğru yöneldi, ona yakın ağaç dalları arasında gizlendi. Ateşle sıçrayan o aletin tesirini görmek ve gözetmek için bütün ertesi gün orada kaldı. Gece basınca ilk fırsattan faydalanarak düşmanın ileri mevkiilerine kadar yanaştı ve muhafızlardan birine atılarak onu elleriyle boğdu ve yanındaki ateşli araçı ele geçirdi ve karanlık içinde dönüp sağ ve sâlim olarak Kabardayların ordugâhına iltihâk etti. Varınca; düşmandan kurtarıp beraberinde getirdiği bu garip ateşli aletin ne olduğunu görmek için askerler etrafını aldılar. Fedâ'i (ORTANO) yi selâmetle dönişünden ötürü tebrik ettiler. Ona şanlı bir tören yaptılar. Ondan sonra yaptığı bu üstün hizmetten ve gösterdiği eşsiz cesareten dolayı mükâfatlandırdılar. Cür'et ve kahramanlığından onu VERK derecesine yükselttiler.

İkinci günü yeniden savaşa tutuşuldu. Bu sefer Kabarday çerkesleri ellerindeki bütün kuvvetleriyle düşmanlarına şiddetli bir suretle yüklendiler, onları ricata, arkasından da hezimete uğrattılar. O zaman Çerkesler ve müttetikleri kılıçlarını çekip saldırdılar. Bu şiddetli hücum karşısında tutunamıyan ve Kaçan düşmana karşı Çerkesler muazzam bir zafere mazhar oldular. Her belânın sebebi ve her eşkiyalığın başı olan hâ'in Prens KOŞKO'yu öldürdüler.

Han Usmi ile Kumuk ve Dağıstan ve diğerlerinin liderlerinden bir çoğu ise savaş alanında maktul düştüler. Derler ki düşman savaş meydanlarında ordusunun üçte ikisinden fazlasını ölü bıraktı ve ancak ordunun kalabilen üçte biri de gece karanlıklarından faydalamp gizlenerek ve ölülerinin leşleri üzerine basıp geçerek kaçabilirdi. Savaş istemiyen Çerkesler düşmanın zorlaması ve ısrarı ile savaşa girmeye mecbur olmuşlardı. Bunun için hiddetleri çok, intikamları korkunç idi. Kaçan düşman ordusunun kalıntıları Terek nehri kıyılarına varınca, koğanlardan kurtulmak için kendilerini nehire attılar. Çoğu boğularak öldü. Bu inatçı Hanın hali hâ'in prens KOŞKO'nun sonu böyle oldu.

Çerkesler de büyük zaferden sonra memleketlerine üstün şöretle ve bir çok ganimet mallarıyla ve başarı çelenkleriyle döndüler. Vardıklarında halk kendilerini muazzam bir törenle karşıladılar, ziyafetler verdiler, eğlenceli törenler tertiplidiler. Takip eden bir çok günlerde de şarkı söylediler, dans ettiler. Çeşitli eğlencelerle güzel vakıtlar geçirdiler, neşelendiler.

Bu suretle o Dakıstanlı prensin adı yok oldu, sonsuz unutuldu. Aynı zamanda Han ve halkının nüfuzu da kayboldu. Ondan sonra onlar hakkında hiç bir şey duymuyoruz. Savaşta kuvvet ve cesaretlerini tecrübe ederken bunları şu: (Kışıcı Bek) (46) sözleriyle anılırlar. Bu sözün Tatarca anlamı: (Kuvvet cesarettedir, kalelerde değil). İşte o zamandan beri ŞEGEM ve BAKSAN nehirleri arasındaki yere (Kışıcı Bek) adı verilmişti.

Kabarday çerkesleri eski zamandan beri yurdun korunması, düşman saldırılarına önlenmesi, kendi varlık, hürriyet ve bağımsızlıklarının savunulması için yurdun mühim mevkiilerinde kale ve kuleler kurmayı âdet edindiler. Savaşlarında kendilerini de korumak için kurdukları kalelerin yapıtlarında şairlerinden biri şöyle söyler :

Harman biçenlerimiz harmanı gelecek yaza bıraktılar
Kemâle gelen ekinlerimiz ise tarlalarda yok oldu
Besleney umacıları hububatı başaklarından çaldıkları zaman (x).
Atlarımızı otlatan gençlerimiz kaçmağa başladılar
Düşmanın önünden de eğersiz döndüler o zaman
Kadınlarımız yuvalarında ağlayıp yüzlerini örtmeye başladılar.
Basit prens KOPŞAV yurdu her yıl defalarda düşmana açık tutuyor
Ferdlerimiz devamlı gidış gelişlerinde üzüntülere tehammül ettiler
Dar vâdilere giden KŞANTI köyleri üstünde.
O çetin yollarda demir kazanlarımız bile mahvoldu
En büyük ümidimiz Mukhstov'ı andıran Şegem kalesinde idi (xx).
İki ordu karşılaşıp korkunç savaşa hazırlanınca
Prenslerimiz KİŞİBEK de yapacaklarını kararlaştırmak için çekildiler.
O andaki durumumuz başsız arıya benzedi
Güçsüzlüğümüzü anlayan Han ise savaş için sevincinden tutuşuyordu.
Savaşlar başlayınca bir kısım ordumuz bir araya geldi
Hepsi kuvvetli kale gibi bir cephe yaptı
Savaş alanı düşman cesetleriyle doldu
Üst üste yığıldı, yarılan köprü üstü gibi
Altından akıyordu düşmanın kanları sel gibi.

Bu kanlı olaylardan sonra Besleney prensi YELCERUKUE KUNUKO, Turgutlarla (Kalmuklar) ve diğerleriyle devamlı savaş halinde idi. Fakat bir gün birden bire saklandı ve yedi yıl memleketinden kayboldu. Kimse onu göremedi. Onun kaybı uzayınca bütün millet, kötü ruhların (cinlerin) onu kapıp kaçtığına inandı. O uzun kayıptan sonra tekrar meydana çıkınca milletin sevinci sonsuz idi. Fakat dış durumundaki büyük değişikliklerden ötürü onun aynı prens olduğuna inanmadılar.

Az bir süre sonra gördüler ki kendisinde cinnet izleri vardır, şuuru bozuktur. Onun kaybolduğu yıllar süresince ne olduğunu, nasıl yaşadığını kimse bilmiyordu Herkes onun kaybı esnasında esarete bulunduğu inandı. Dokşuko adında

(46) Bu yanlıştır. Doğrusu Kışkimi Berk olup kuvvetli kale anlamındadır.

(x) Bu yıl Kabardiyada ekinlere verimsizdi. Besleney bölgesinde ise bol ve bereketli idi. Bunun için bütün halk Besleney umacılarının Kabarday tarlalarındaki buğdayları çalmak suretile ekinin verimsizliğine sebep oldukları inancında idi (müellif)

(xx) Bu adla tanınan eski Yunan kalesini kastediyor.

Yunan (grek) aslından bir adam, onu tedviz edip şifasını sağladı derler. Bu adam geçmişte rahip (şögen) idi. Prens şifa bulduktan sonra mükâfat olarak onu Verk derecesine yükseltti. (Dukhşoka) ailesi ise bu güne kadar Kuban arkası bölgesinde (Kuzey Kafkasya) halâ mevcuttur. Milletce de büyük yeri vardır. Asalette en yüksek ailelerden (soylardan) biri sayılır.

Prens YELCERUKA; prenslerin en halûk ve faziletlisi ve hepsinin de en cesuru idi, (zamanının kahramanı) adını verdiler ona. Aynı zamanda yumuşak bir insandı. Herkese aynı muameleyi ettğinden onu severlerdi. Kuvvetli şahsiyetine ve geniş otoritesine rağmen hiç de kibirli ve mütehakkim değildi. Çok defa kahramanlar gibi yurdunu savundu. Tamahkâr düşmanlarını yendi. Hattâ Tatar ordusunu AKHKUBS (47) nehri kıyılarında mağlup ve perişan etti. Kanlı bir savaşta da KALMUK ve TATAR'ların birleşik ordularını tepeledi.

Mümtaz olduğu cür'et cesâret ve şecaattan başka iyi ahlâk sahibi idi. Milletini ve kendisini tanıyanların kalbini kazanmış, dostluklarını muhafaza etmişti. Aşağıdaki şiir yaptığı muazzam işleri ve üstün vasıflarının ölmezliğini de belirtir :

Tecrübeli komutanın yayından fırlayan ok fezâda parladı
Hana ve saldırcı ordularına beraberinde ebedi ölüm de taşıdı.
Onun gayretli atı (EMİŞ) kuvvetli pençeleriyle ezdi
Kalmukların başını ve binlerce insan yere ölü olarak yığıldı
Tatar suvarilerinin başındaki askerlere korku sardı, geriliyor görürsünüz.

Ve ölümünden sonra biricik dostu kaldı: O da kılıcı.

Şimdi ise onunla sevinebilecek bir dostu dönmedi, eskideki gibi.
Geçmişte de ne kadar zâlim olsa, yok edebileceği düşman kalmadı.
Yelceruka ise; kahramanlar ve cesurlar arasında baş pehlivandı.
Büyük Han'a iftihâr ve saygıyla bakardı,
Serkale kalesinde taş üstünde taş kalmamış, tümü yıkılmıştı.
Ulu kahramanın emrine karşı gelen KEMİRGÖY'lerin sonu da böyle oldu.

Az sayıda bir ordu ile ŞEGEM siperlerinin arkasına yerleştiği zaman,
Ünlü büyük dedeleri gibi muazzam işler yapmaktan başka bir şey görmüyordu.

Onun halis ipekten yapılmış kılıflı bir altın kılıç taşıdığını görürsünüz.
Bundan da alçak düşmanlarının kanı damlar
Etrafı çok kalabalıklaşınca ve düşmanları da her taraftan oklarını
Çevirince hiç bir zaman yenilerek dönüş aklına gelmezdi.

Akisne itaatkâr atı ile uçarak ilerledi ve son defa düşman ordusuna saldırdı.

Böylece de bu güzel at, efendisine son hizmeti gördü.

O ise cesâret ve atılganlıkla devrin kendisinden çaldığını geri aldı.

O mal ve huzuru ki her kes kendi elinden kaçmasın diye korkar durur.

(47) Kafkas sıra dağlarından kaynak alıp Yekatarinador'un yakınında Kuban nehri-
nin sol kıyısına dökülen AFİPS nehri olması ihtimal içindedir.

(Devamı gelecek sayıda)

ABHAZLARDA ZAMAN VE TAKVİM

Yazan : Beygva ÖMER

Abhazlarda da zaman adlarının kuruluşunu şekillendiren psikoloji başkalarına benzemediğinden, aydınlatılması bilimsel yönden faydalı olur. Dilde zaman adlarının azlığı veya çokluğu halkının geçmişteki yaşayışının hareketliliği veya hareketsizliğini ve sözü türeten duyuş ve düşünüş tarzını gösterir.

Abhazcada zamanla ilgili adlar yaşca iki türlü olup, birinci türü basit (bileşimsiz), ikinci türü bileşik olup, türeyişleri birincilerden sonra olmuştur. Her iki grupta adlardan bir çoğu ölü ve diri başka dillerde geçmiştir. Takvimin ilk düzenleyicisi olarak bilinen Sümerlerin dilinde bazıları geçmiştir; etimoloji bunu gösterir. Ortadoğunun ilk medenileri olan Kokaziklere ilk medeniyetlerin çok şey borçlu oldukları bugün artık anlaşılmıştır, Sümerler Kokoziklerden ve bu arada çevrelerinden aldıkları zaman bilgilerini islah edip tamamıyla düzenli bir takvim meydana getirmişlerdir. Gerçek şudurki; gündüz ve gece farkları, belirli sürede bir ayın değişmesi, mevsimlerin birbirinden farkları insan topluluklarından herbirine öbür topluluklardan öğrenmede zaman bilgilerini verir niteliktedir.

Buradaki konumuz Abhazların zaman bilgisi olup, kelimelerin türeyişini ve zamanımızdaki durumunu belirtmek istiyoruz. Abhazcada zamanla ilgili sözlerin en eskileri basit (bileşimsiz) olup daha sonra türeyen sözlerin temeli bunlardır. Buna göre :

En eski zaman adları : Bunların Abhazcadaki başlıcaları şunlardır : nı: yerine göre ını, in, n şekillerinde söylenir. Zaman'ın en eski adı budur. Aslında mevki demektir; maddi varlıkların ve en ziyade etnonimlerin sonuna takılarak mekân, fiil ve olay adlarının sonuna takılarak zaman adlarını türetir: Apsni (Abhazeh), Zaşunı (Adigeeli), Şadzen (Ubıxeli), Kırtı (Kartvelya) Gırnı (Mağrelya), Abzıpı (Abazıp abhazları yurdu), Kiten (iskân yeri, köy), Kuman (Kuma memleketi), Atserebâdzen (yanar-ıslaklık-memleketi) Atheropathen, Azerbeycan)... Tpan (oturma zamanı), gılan (Kalkma zamanı), Krifen (yemek zamanı), Kırwın (çalışma zamanı)... gibi. Şu halde ilk Abhazcada nı (ını, in, n) ile ifade edilen mevki kavramı yalnız mekân plânındaki mevki olmayıp, aynı zamanda (zaman plânındaki mevkidir) de. Bu gösteriyorki Abhaz duygu ve düşünüşünde, zaman denen manevi varlık (Fillerin ve olayların oluş sırasına uygun dizisi) ve Vakit da bu dizi arasındaki Mevki'lidir.

Aa: Vakit, mevsim, bir şeyin zamanıdır.

Tzı: Şı şeklinde okunur; zaman geçme demektir.

Ra: lık ve ateş demek olup, zaman adıyla bileşiklerede girer.

Şa: Hararetili ziya demektir. ŞI ve Ş şekillerincede girerek bileşikler türetir.

Ze: Hararetsiz ziya demektir. Za ve Z şekillerincede girerek bileşikler türetir.

Xu: Karartı demek olup, xa, xı, x şekillerine de girerek bileşikler türetir.

Z a m a n z a r f l a r ı : Ye - xe (En yakın - gün) den Yexe (Bugün), Ye-tse (En yakın - giden) den Yetsi (Dün), Jvetsı (Evvelki gün), Apıjvetsi (daha evvelki gün), Jvaxa (ondan da önceki gün), Wa - tjvi (En yakın - gelecek-gün) den Watjvstex (Yarın ardı, öbürgün), Wi-a-naştex (Onun - ardında - ki) den Wınaştex (Daha öbür gün),Tsa-xv (beşinci-giden) den Tsaxv (Bir hafta sonraki aynı gün; Yexa (Bu geçen gece), Yetsawıx (Dün gece), Jvetsawıx (Evvelki gece), Apıjvetsawıx (Daha önceki gece), Waxa (Bu önümüzdeki gece), Watjvawıx (yarın gece), Watjvaştex awıx (Öbür gelecek gece), Wınaştex awıxa (Daha öbür gelecek gece), Sintpa (Bu yıl), Çaanı ve Hapxe (Gelecek yıl), Tzı-p-xa (ÖNCE-geçmiş-yıl) dan Tzıpıx (Geçen yıl), Wa-zvı (Bu-zaman) dan Wazvı (Şimdi), Wi-aşte-n (Onun-art- zamanı) dan Wıştın (Bundanaz sonra-ve Waştın), Wıska-n (O-zaman), Neybjı (Çoktan)... sözleri başlıcalarıdır.

B i l e ş i k z a m a n a d l a r ı

Abhazcada, aşağı-yukarı bir saatlik süreye Ha-mte (Kuruluş zamanı) dan Hamtaki (Bir-kuruluş-süresi) derler. Bu, Abhazların kendilerine göre bir zaman ölçme vâsıtı veya sistemine eskiden sahip olduklarını gösterir. Aamtıts (Dakika) dır. Mtarbaga veya kısaca Mtarbağ (Zaman gösteren) sözünde saatin adıdır.

Mta (Mte) : Vakit demektir. Me-te (Varlık - ihtiva eden, varlık-lı, varlık veren) şeklinde bileşikdir. Bellirli bir şeyin meydana gelme vakti olarak böyle adlandırılır. Sümerceye Ut, Arapçaya Wkt (Wakt), Almançaya Wet, İtalyancaya Momento, Fransızcaya Moment, Avarçaya Mex... şeklinde geçmiştir.

Tzire (Sire) : Zaman geçimi demektir. Çeşitli dillere Sene, Sâl, Yıl, Jahr, Çağ şekillerinde geçmiştir.. Marifesi olan Atzire (Asire) Arapçaya asır (Yüzyıl) şeklinde geçmiştir.

Ntzire (Muammer olma) : Ömür demek olup, Bzentzire (Ömür ve hayat), Psıntzırı (Ömür) Zkıntzı ve Zkıntzire (Bin yıllık çağ), Tzımtı (zaman dönümü) Şkustzımta (Yıldönümü) gibi sözlerini doğurmuştur. Svıntzire (Yüzyıl, asır) da bundan.

Aamta (Aamte): Vakit, mevsim.

Şıkvsı (Şuksı): Yeni Abhazcada yıl demektir. Ş-kuza (Yaratım-yaşı) dandır.

Zıknaşuksı: Bin yıllık zaman. Zıknaşuksı da denir.

Mşı (Mışı) Gün. Ma-şa (Hararetili ışık-sahibi) den.

Çını (Şını): Gündüz. Ş-nı (Gün-zamanı) dan. Türkçe gün, Fransızca Jour, Arapca Ywm... bundan.

Tzıxı (Sıkı): Gece. Tza-xa (Altta kalan, örtülü kalan) dan. Tzıx (Sık) şeklinde de

söylenir. Farsçada şeb, Yunancadaki Zoph... da bundan.

Waxı: Gece Wa-xu (Ön-kara) dan.

Mere (Mara): Güneş. Mire, Mra dadendir. Ateş - tanrısı, Ateş-hâkimi, Ateş sahibi şeklinde bileşikdir. Farscadaki Mihr ve Xur, Çeğencede Malx.. olmuştur.

Şamış (Şamaş) : Eski Abhazcada Güneş demektir. Şa-mış (Gün-ışığı) şeklinde bileşiktir. Akadeada Şamaş ve Arapçada Şams olmuştur.

G ü n ü n v a k i t l e r i :

Abhazcada gün içi vakitler çoktur. Vakit ve zaman adlarının bu zenginliği Abhazların günlük yaşantısının anlatılmaya değer olaylarla dolu, hareketli ve çarışkan geçtiğini göstermektedir. Gerçekten Abhazcada Rahat anlamında kullanılan Tıng, sözünün Tı-n-ç (Evde-yemek-yiyen), Rxa (Ova) nın r-xa (Ordu-hâkim-düşman-hâkim), yayla ve dağ demek olan Şxa'nın (Yaya-hâkim) anlamlarında bileşik bulunması Abhazların ovalarını çok kez atlı orduların istila ettiği ve o zaman Abhazlar yaya olarak dağlarına çekilip savundukları ve hâkimiyetlerini orada sürdürdüklerini, evinde yemek yemeyi bir rahatlık sayacak kadar günlük yaşayışlarının olaylarla dolu olduğunu göstermektedir. Gün içi vakit adları şunlardır:

Şara: Sabah olmak. (Bu sözde ikinci hece sert söylenir).

Şara: Gün doğmadan önceki sabah. (Bu sözde de birinci hece sert söylenir).

Şarpi: Seher vakti.

Mragılan: Güneş doğma zamanı.

Şiji: sabah. Şijimte (sabah), Şijimten (sabah vakti) da bu vaktır.

Mraüxalan: Kuşluk zamanı. Mra-üxa-a-n (Güneş-yükselme-zamanı) dan.

Şibje: Öğle. Şa-bja (gün-ortası) dan. Şibje-n (Öğleyin) dir.

Şibjıstex: Öğle ile ikinci arası. Öğle-ardı anlamında bileşiktir.

Xumçxa: İkinci. Güneş batımından önce demektir. Xumçxan da budur.

Mrataşuan: Güneş batma zamanı.

Xvlara: AkşamXvala-ra (Kararma zamanından). (Birinci hece sert söylenir).

Yunancadaki Epera da bundandır. Marifasi olan Axvlar Türkçede akşam olmuştur.

Xulpi (Xulpi) : Kararma öncesi demek olup akşam öncesi vaktır.

Xvtji (Xutji): Yatsı demektir. Halen kullanılmıyor. Bileşikler içinde yaşar.

Xvtjıstex: Yatsı ile gece yarısı arası.

Tzxıbjen: Gece yarısı, Nısfülleyl. Tzxı-bja-n (Gece-yarısı-vakti) dan.

G ü n v e h a f t a b i l g i s i

Bu bilgilerinde Sümerlerden gelmediği, dayandığı inançların ve aldıkları adların Abhazcadan olmasından anlaşılmalıdır. Abhazlar temel yaratışların pazartesi günü başlayıp yedi gün sürerek pazar günü tamamlanmış olduklarına inanıyorlardı. Günlere verilen adlarda buna göredir.

Pşa: İlk-yaratım, İlk-gün anlamında pazartesi gününün adıdır.

Üşa: İkinci-yaratım, ikinci gün anlamında Salı gününün adıdır.

Xaşa: Üçüncü-yaratım, üçüncü gün anlamında Çarşamba gününün adıdır.

Pşeşa: Dördüncü-yaratım, dördüncü gün anlamında Perşembe gününün adıdır.

Xvşa: Beşinci-yaratım, beşinci gün anlamında Cuma gününün adıdır.

Faşa: Altıncı-yaratım, altıncı gün anlamında Cumartesi gününün adıdır.

Bjişa (Mçışa): Yedinci-yaratım, yedinci gün anlamında pazar gününün adıdır.

Haftanın günleri böylece adlandıktan binlerce yıl sonra doğan yeni inanç ve yeni yaşantılar neticesi olarak Pazartesi ve Cumartesi günlerinin adları değişmiştir. Bereket-işbirliği-İskân-Şehir tanrıçası Tsıwıne'nin tasviri ve tapınağı gevezinde yerleşen müminleri iş ve ürün ortaklığı ile çalışıp; pazartesi günleri haftalık haklarını alır; O gün dua, dinlenme, eğlenme gündür. İnsanlara ve tapınağa edâlar yapılır, bu yüzden Edâ (Ödeme, ödeme yani şarkı ve galiba meyva ve çiçek) günü anlamında olarak bu günün adı ve merasimi Sümerlerde Tamuze, Hititlerde Tıepunu ve Siune, Türklerde suna, marifesi olan Atsıwıne da Fenikede Adonis olmuştur.

Daha sonralarıda, şimdilik iyice bilemediğimiz bir sebeple Cumartesi gününün adı Sabışa (Sabşa) ya çevrilmiştir. Buradaki Sabı (Saba, sab) sözü Avrupa dillerindeki Sava, Same, Satur... ile aynı kaynaktır.

Mçıbjı: Hafta demektir. Bji-mşı (Yedi-gün) denir. Haftayı yedi günlük yapan, yukarıda belirtildiği gibi, temel yaratımların 7 günde bitmesi ve buna göre adlanan günlerin 7 olmasıdır.

Ay bilgisi : Abhazcada Kamere ve aylara verilen adların çoğunu türeten-ze (Hararetsiz ışık) demektir. Asurcada Sin olmuştur. Marifesi olan Az (A-ze) da Türkçede ay olmuştur.

Mza (Mıze, Mz, Maza, Mız): Kamer, ay demek olup, Me-ze (Hararetsiz ışın-sahibi) şeklinde bileşiktir. Mah, Mois, Mas... gibi şekillerde başka dillerde geçmiştir.

Ay adları : Abhazcada ay adları iki türlü olup, birinci tür yer yer ufak değişikliklere uğrayan, bazılarıda herkesce bilinmeyen, yılda bir yapılan kutsal şölen ve dualara izafetle veya tarımsal iş ve ürünlere göre söylenen ay adlarıdır. İkinci tür de, mevsimlerinin başında veya ortasında veya sonunda olduklarına göre söylenen ay adlarıdır bunlar yer yer değişmez ve herkesce bilinir, yazı tarihlerinde kullanılacak ve resmi olacak adlar bunlardır. Her iki tür ay adları şunlardır :

Aapxımız: Mart. Etimolojik anlamı (Bahar-başı-ay) dır. Buna Mzapı (Birinci ay), Mşapı (Baş-gün) ayı yani yılbaşı ayı da denir.

Aapgumz: Nisan. 5 bahar-ortası- ayı demektir. Sürü tanrısı (Çoban ve veterinerler perisi) Aytar'a dua bu ayın ilk pazartesi günü yapıldığından bu aya Aytarmız (Aytar-ay) veya Aytarnıhva (Aytar-duası) da derler.

Aaptzuxımız: Mayıs. (Bahar-sonu-ay) demektir. 6 ncı günü Hidrellez olup (Kırda süğüş şölen) düzenlendiğinden bu aya Xuvjkıra (Süğüş kullanma) ayı da derler.

Pxınxımız : Haziran. Yaz-başı-ay) demektir. En büyük kutsal şölen kırda bu ayda verilir. Tercihan pazartesi günü; bu ayın birinci pazartesi günü başlayıp yaz

toyunca devam eder. Köy veya kasaba halkının işbirliğiyle yapılan bu şölenle zaman zaman halk dizilip Nıxapxei (Hoca, papaz, rahip) ın okuduğu dualara yüksek sesle Waa Nars! (Amin) diyerek katılırlar. Buna Tsiwnihva (İşbirliği ve bereket duası) derler, başladığı bu ayada ad olarak takılır.

Pxıngumuz : Temmuz. Yaz-ortası-ayı demektir. Kurkuamz (Kurak-ay) da derler.

PXıntzuxmuz: Ağustos. Yaz-sonu-ayı demektir. Arıcılık tanrıçası Nani'ya dua ve şölenler bu ayda yapıldığından aya Nanhva (Naniya-dua) da derler.

Dzınxımız : Eylül. Güz başı ayı demektir. Jtaamz (Bağ-bozumu-ayı) da derler.

Dzıngumuz : Ekim. Güz-ortası-ayı demektir. Tjarablımız (Açma-yakma-ayı) ve Çübibın (Kabuk-haşlama-vakti) da derler. Bu ayda ormandan arazi kazanmak için orman yakını yapıldığı anlaşılıyor.

Dzıntzuxmuz : Kasım. Güz-sonu-ayı demektir. Yayla ve mandıradan kışlık veya satılık yağ, peynir, torba yoğurdu, kurutulmuş tuzlu et bu ay geldiğinden ve şükran duası ve şöleni demirhanede yapıldığından aya Xıçxum (Aziz-gıdali-yemek-li) veya (Çoban-yemeği-li) de denir.

Gınxımız : Aralık. Kış-ayı-başı demektir. Gıtzemzap Kış-ayları-öncüsü Mzaüird (Kayılan-ay?) Baaga veya Abaaga (Bulup getirme, yukarıdan-indirme?) da diyenler var. Ahtjipsı Abhazcasında Gıtzemzapdu da derler.

Gıngumuz : Ocak. Kış-ortası-ayı demektir. Ahtjipsı Abhazcasında buna Gıtzemzapxutji (Kış-öncü-ayının-küçüğü), Abazıp Abhazcasında Çedladu (Büyük zemheri) de derler. Gıtzengumuz (Kış-ortası-ayı) ve çedlada bilinen adlardandır.

Gıntzuxmuz : Şubat. Kış-sonu-ayı demektir. Buna Mzaüri (Kayılan ay? veya Mziyadıri : Kış-savan-ay), Abazıp Abhazcasında Çedlaxufji (Küçük-zemheri) de denir.

Mşızhan (Gün-büyüme-zamanı), Mşıztan (Gün-küçülme-zamanı), Çedla (Zemherir), Tzaapsı (Don-ruhu) ile Tzaarsvire (Buz-don-zamanı) da Zemherir, Pxapsı (Isınma-ruhu) da Cemre'dir.

Mevsimler : Ae-pi-nı (İlk-mevsim-zamanı) dan Apın ve Apınra (Bahar)dir. Pxa-nı (Isınma-zamanı) dan Pxı ve Pxınra ve marifeleri olan Apın ve Apınra (Yaz) mevsim'dir. Dzını (Su-zamanı) ve aynı anlamdaki Dzınra ve bunların marifesi olan Adzın (Azın) ve Adzınra Güz'dür. Farscadaki Hazan buradaki Azın'dandır. Çi-nı (Rahatsızlık-zamanı) ile Çi-tze-n (Rahatsızlık altındaki-zaman) ve Çın-ra (Kış-zamanı) ve bunların marifeleri olan Ağın (Kış mevsimidir. Buradaki Gızen (Çısen) Türkçede kış ve kışın olmuştur. Bu bilgilerin özeti aşağıdaki 1968 takvimi verir :

ACI BİR KAYIP

Üzüntüyle haber aldığımızı göre İstanbul Türkiye Kafkas Derneği üyelerinden kıymetli hemşerimiz Dr. Mustafa Kazuk 17. Kasım. 1987 tarihinde Amerikada vefat etmiştir.

Cenazesi orada defnedilen merhum 'a tanrıdan rahmet ailesiyle yakınlarına da baş sağlığı dileriz.

1968 YILI TAKVİMİ

1968 (Zkiy Jvi svıy xınıazvey aaba aşuksantpıy)

Ğıngumz (Ğızamza, Çedladı; Ocak) :

Aşvexe	Aüaşa	Axaşa	Apşeşa	Axvaşa	Asabşa	Amçışa
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31	—	—	—	—

Ğıntuzumz (Çedıaxutji, Mzadırı; Şubat) :

Aşvexe	Aüaşa	Axaşa	Apşeşa	Axvaşa	Asabşa	Amçışa
—	—	—	1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	—	—	—

Aapxımz (Mşapımz, Mart) :

Aşvexe	Aüaşa	Axaşa	Apşeşa	Axvaşa	Asabşa	Amçışa
—	—	—	—	1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Aaagumz (Aytarıgva, Nisan) :

Aşvexe	Aüaşa	Axaşa	Apşeşa	Axvaşa	Asabşa	Amçışa
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	—	—	—	—	—

Aaptuzumz (Xuvjkıra, Mayıs) :

Aşvexe	Aüaşa	Axaşa	Apşeşa	Axvaşa	Asabşa	Amçışa
—	—	1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31	—	—

Pxınımz (Tıswınlıva, Hazıran) :

Aşvexe	Aüaşa	Axaşa	Apşeşa	Axvaşa	Asabşa	Amçışa
—	—	—	—	—	1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

Pxıngumz (Kurkuamz, Temmuz) :

Aşvexe	Aüaşa	Axaşa	Apşeşa	Axvaşa	Asabşa	Amçışa
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31	—	—	—	—

Pxınxımz (Tziwnıhva, Ağustos) :

Aşvexe	Aüaşa	Axaşa	Apşeşa	Axvaşa	Asabşa	Amçışa
—	—	—	1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	—

Dzınxımz (İtaamz, Eylül) :

Aşvexe	Aüaşa	Axaşa	Apşeşa	Axvaşa	Asabşa	Amçışa
—	—	—	—	—	—	1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	—	—	—	—	—	—

Dzıngumz (Tjarablumz, Çübübın; Ekim) :

Aşvexe	Aüaşa	Axaşa	Apşeşa	Axvaşa	Asabşa	Amçışa
—	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	33	24	25	26	27
28	29	30	31	—	—	—

Dzıntzuxmız (Xıçxuam, Kasım) :

Aşvexe	Aüaşa	Axaşa	Apşeşa	Axvaşa	Asabşa	Amçışa
—	—	—	—	1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	—

Ğınxımz (Ğitzenxı, Ğıtzemzap, Baaga, Abaaga : Aralık) :

Aşvexe	Aüaşa	Axaşa	Apşeşa	Axvaşa	Asabşa	Amçışa
—	—	—	—	—	—	1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31	—	—	—	—	—

Ş İ İ R :

YABANCI YAZLARDA RENKSİZ ÇİÇEKLER AÇIYORUM

Balkar Fövset'ten çeviren
Kasey YENEM

Yabancı yazlarda renksiz çiçekler açıyorum,
Yabancı topraklarda, yabancı olarak yaşıyorum.
Yabancı semalar başımda güriüldüyor,
Yabancı insanlar arasında istemiyerek yaşıyorum.

Havayı borç olarak verdiklerini zannediyor,
Nefes alırken bile korkuyorum.
Yediklerimin p:şmeden yarı çiğ verildiğini zannediyor,
Ayrılık acısının yükünü, bütün ağırlığı ile omuzumda hissediyorum.

Baktığım yüzler bana hep yabancı geliyor,
Gözlerimin gördükleri ağlanacak durumumuzdur.
Ey! Benim vatanım, seni sevmek zordur,
Seni andıkça göz yaşlarımı tutamıyorum.

Ey! Benim biricik vatanım, bana ne kadar uzaksın,
Gözlerim seni doyasıya ne zaman görebilecek
Bu gün böyle ölürsem, kapanmaz göz kapaklarım,
Yabancı illerde ölürsem, orada gömerler beni.

Ey benim biricik vatanım, el sallayarak çağır beni,
Ey hayatımın ışığı, havası.
Sen yabancı topraklarda ümit kaynağımızsın,
Kalbim çarptıkça sana koşacağım.

Not : Bu şiir Kuzey Kafkasyada Kabarday Balkar Muhtar Cumhuriyetinde 1966 yılında yayınlanan Vafer Hizodik (Göğü Yıldızlıyorum) adlı şiir kitabından alınmıştır.

OŞHAMAFE (1) SİZİ ÇAĞIRIYOR

Balkar Fovset'ten çeviren :

İ. ALXAS

Kucağımda büyüttüğüm çocuklarım,
Eeni terk edip nerelere gittiniz?
Bağrımda kaynayan ırmaklarımla,
Ak Sütümle sizi ben beslemiştim.

Beni yalnız başına bırakarak,
Neden kutsal yurdunuzu terk ettiniz?
Vatanı korumaktan korkarak,
Kaçmak âdetlerinizde var mıydı?

Şimdi akan sular gözyaşım,
Siz -çocuklarım için akıyor-.
Saçlarım sizin için ağardı,
Sizi arıyorum, hasretle bakmırken.

Boynum koparcasına uzanıyor,
Karşı sahillerde sizi arıyorum.
Sizi göremiyorum, acı ile kıvranıyor,
Hasretinizle ihtiyarlıyorum.

Terk ettiniz o güzel vatani,
Şimdi nurlarla dolup taştı.
Terk ettiğiniz yerler birer cennet,
Zenginlik ve refah vatan toprağında.

Ey Adıghe milletinin çocukları,
Nerelere dağıldınız?
Gel'n atılın kucağıma,
Dinsin birazcık olsa da hasretim.

(1) Oşhamafe : Elbruz Dağı

Not : Bu şiir Kuzey Kafkasyada Kabarday Balkar Muhtar Cumhuriyetinde 1966 yılında yayınlanan Vafer Hizodik (Göğü Yaldızlıyorum) adlı şiir kitabından alınmıştır.

ŞİİR YARIŞMAMIZ SONUÇLANDI

Ankara Kuzey kfkasya Kùltür derneğinin dergimiz aracılığı ile düzenlediği Şiir yarışmasına katılma süresi sona ermiştir.

Yarışmamıza gönderilen şiirlerden 5 tanesi politik nitelikte görüldüğünden, 3 tanesi de hiçbir edebi ifade taşımadığından Jüri heyetine verilmeden yarışmadan çıkarılmıştır.

Önümüzdeki günlerde kurulacak Jüriye sunulacak şiirler şunlardır :

Feryat (Kayseri)

Sondaki Sonsuz (Karaman)

Benim Şiir (Pınarbaşı)

İsimsiz (Adana İki şiirle katılmıştır.)

Kafkasyam (Çorum)

Kafkasta Olacak Düğün (Ankara, İki şiirle katılmıştır.)

Göç Gününde

Adsız Şiir

Benim Yurdum (Havza 4 şiirle katılmıştır.)

Kutsal Göç

Perişan Göç

Kafkaslım (Samsun)

Çerkes Akordiyonu (Ankara)

Kafkas Özlemi (Sivas 6 şiirle katılmıştır.)

Annemin Ninnisi

Aşık

Sürgün

Kafkasyam

Çoban Çeşmesi

Hiç olmazsa

Bizim Oyunlar (Antalya 3 şiirle takılmıştır.)

Kafkasa

Sensiz Yaşayamam

Ağlarım

Sizi Unutanlar (Erzurum 4 şiirle katılmıştır.)

Farkımız

Geleceğim (Susurluk)

Yarışmalar sonunda derece alanların şiirleriyle biyografyaları gelecek sayımızda ilân edeceğiz.

ÇERKES SUVARISI

Polonyalı Ressam Al. Orlovski'nin Tablosu

(1777 — 1822)

Yazan :
Nİ—DUM GUETIJKO

(Geçen sayıdan devam)

can görmüştü. Bu hususta o daha çok bilgi verebilir. Yirmi senedir bende eniştenle bir daha görüşmedim. Çünkü ihtiyarladım, eskisi gibi şuraya buraya gidemiyorum dedi. Duzerko bunları öğrenince oldukça memnun oldu, ihtiyarla vedalaşıp yola çıktı.

Bir haftalık yolculuktan sonra Şımsal'ın kendisine tarif ettiği köye geldi. E-niştesi Prens Zışhan'ın (Zenhan) evini sordu, kendisine gösterdiler. Hak katen her şeyiyle bir prens evine benziyor, büyük bir sarayla çevrili, iki tane kapısı var, içe-risinde bir konak.

Saraya girdi atını ahıra çekti doğru misafir odasına yürüdü. İçeri girip biraz dinlendikten sonra oturduğu yerde odayı bir tarassut etti. Gördüki tavanla duvar arasına sıkıştırılmış bir muzika (saz g'bi bir şey) yani Kube Şaban'nın kitaplarının üzerindeki çalğı aleti Çerkescesi (xb Phe Pşine ağaç muzıkası) duruyor. Çalmasını küçüklüğünde öğrenmişti. Eline aldı Duzerkolara ait türküleri çalmaya başlamıştı. Bu arada gelenin kim olduğunu öğrenmek üzere misafir odasına gelen Prens Zışhan'ın karısı Guaşe'nin hizmetçisi bu müziği duyunca hemen Guaşe aklına geldi. Çünkü aynı müzikleri yirmi senedir Guaşe çalıyor, kendisinde dinliyordu. Koşa koşa gidip haber verdi. Bu haberi duyan Guaşe hizmetçisine «akşam yemeğini yedirdikten sonra bana getir» dedi. Duzerko yemeğini yedikten sonra Guaşe'nin kendisini oda-sında beklediğini hizmetçisi söyledi. Beraber yukarı çıktılar. Guaşe'nin odasına gir-diler Duzerko kuş tüyü m'nderler üzerinde oturan Guaşe'ye ve tasfiri mümkün ol-mayan zenginlik ve zerafet içerisinde odayı gözüyle dikkatle inceledi. Kendisine gön-terilen yere oturdu. Guaşede tepeden tırnağa duzerko'yu süzdü, hayranlığın belli etmemek için büyük bir gayret sarfetti. Biraz oturduktan sonra Guaşe seni buraya çağırmanın sebebi bu gün odada gayet güzel muzika çaldığını öğrendim. Bende kü-çüklüğümden beri çok meraklıyım. Rica etsem biraz çalartırsınız. Duzerko hay hay diyerek mukabele etti, Guaşe yanı başındaki altın işlemeli phe pşineyi uzattı. Du-zerko gayet itina ve ustalıkla eline alarak sülalelerinin türkülerini çalmaya başladı. Bir müdet böyle çalmaya devam etti. Guaşede kendinden geçmiş bir vaziyette din-ledi, kalkıp bu yabancıнын boynuna sarılmamak için kendini zor tuttu. Duzerko Gu-aşenin müsadesi ile pişineyi bıraktı.

Guaşe — Sen duzerkoların nesi olursun, onları nereden tanırırsın.

Duzerko — Ben onların hiç bir şeyi olmadığım gibi tanımamda. Yalnız küçüklü-ğümde annem çalardı, bende ondan öğrendim.

Guaşe tepesinden kaynar su dökülmüş gibi oldu. Kendisini güç zaptetti. Çünkü kütün tımüt ve hayalleri yok oldu.

Bu sefer duzerko sordu —Siz onların nesi olursunuz? deyince Guaşe herşeyi olduğu gibi anlattı ve 78 aylık bir kardeşinin olduğunu söyledi.

Duzerko — Kerdeşini şimdi görürsen onu tanıman nasıl olacak?.

Guaşe —Sağ bileğini görsem tanırım. Mutlaka, makasın izi kalmıştır.

Duzerko —Guaşe'ye yanaştı sağ bileğini uzattı. Guaşe baktı baktı yerinden

fırladı boynuna sarıldı. Ağladı sızladı, yanına oturttu, defalarca öptü öptü... Ellini kaldırarak Tanrıya dua etti. Uzun uzun sohbet ettiler. Duzerko eniştesini sordu.

Guaşe —O bir prens'dir. Maiyetiyle çıkar günlerce ,haftalarca kalır: At, sığır veya bir sürü davalara döner. Bir kaç gün köyde kalır, yine gider. İhtimal yarın gelir dedi.(Bir prens için bu böyledir. Rus köylerine maiyetiyle giderler sığır, koyun, at, kumaş gibi şeyler getirir halka dağıtırlardı. Buna Çerkesçe : Soygun denir. Bu her kafkaslı için meşru olduğu gibi bunu yapamıyan iyi bir kimse olarak addedilemezdi.)

PRENS Zishan böyle bir soygundan dönerken köyden karşılarlar kim yanına varırda hayırlı mal getiresin Zishan derse önündeki sürüden bir veya birkaç tane verir. Bu sefer Zishan bir sığır sürüsü ile dönüyordu. Köye yaklaşınca iki kişi koşa koşa giderek kaynın geldi dediklerinde elindeki sürüyü olduğu gibi onlara verdi. Maiyetiyle birlikte eve gelip attan indi. Kaynının yanına giderek hoş geldiniz dedi. Oturup sohbet ettiler. Kurbanlar kestirerek akşama bütün köylüye ziyafet verdi. Duzerko burada tam bir ay kaldı. Bu ana kadar babası ile ilgili hiç bir şey eniştesi ile konuşmadı. Nihayet bir gün eniştesine Şımsal'ı tanıyıp tanımadığını Duzerko'lar hakkında bir şey bilip bilmediğini sordu.

Zishan— Şımsal'ı tanırım. Babanı ise ancak ölüşünü gördüm. Bundan 20-21 sene önce senin yaşında idim. Kendimi her hususta yetiştirmek için memlekette namı duyulmuş kim varsa yanına gidip, onunla beraber soyguna ve ava giderdim. Yirmi sene önce idi ki bir tavsiye üzerine Şımsal'ın yanına gittim. Onunla beraber gittiğimiz bir soygunda tesadüfen karşılıklı bir mücadeleye rast geldik. Bir sürü düşman atlısı ile bir kaç kişinin yaptıkları ümitsiz mücadeleye bizde katıldık Şımsal ölü ve yarahlılarla uğraşırken bizde düşmanları püskürttük. O zaman Şımsal henüz can vermiş bir cesedi göstererek bu Duzerko'ların en büyüğüdür dedi. Babam öldürenlerle çok yakından mücadele ettiğim için onları tanımak imkanı buldum. Aradan seneler geçtikten sonra babanı öldüren haydut sürüsünü yöneten ele başları ve beraberlerindekiyle karşılaştım. Oldukça kalabalık buldukları için onlarla çatışmayı istemedim. Tahmin ettiğime göre bizim bu taraflardan olacak. Fakat bu rölara çok gelmezler, daha uzaklara, sizin o tarafa giderler, onlar böyle vurgunculuğa daha elverişli. Duzerko bunun üzerine yarın seninle o tahmin ettiğin Rus ve Kazaklar tarafına gitsek diyince:

Eniştesi —Bu çok tehlikelidir. Hem ikimiz ne yaparız dedi. Baktı ki eniştesini ikna edemeyecek onu en ince yerinde vurmak gerekirdi.

Eniştesine —Korkaksın sen ancak yanında bir sürü adam olursa bir kaç düşmana saldırabilirsin. Bunun üzerine eniştesi razı oldu.

Sabahleyin eniştesi kır atına bindi, silahını kuşandı, yolculuk yaptılar. Nihayet bir kuşluk vakti ormanın altından çıktıkları vakit bir nehrin kenirına geldiler. Karşıda bir düşman kasabası görüldü. Sabahleyin kasabadan çıkmış sığır sürüsünde imrağın karşı kıyısına yanaştı.

Zishan —Şimdi karşıya geçer sığırları toplar çobanlara bir iki kırbaç atar bırakırsak sahibine gider haber verirler veya görürler. Tahmin ederim bu sığırların sahibi senin düşmanların olacak diyerek ırmağı geçtiler. Söylediği gibi yaptılar. Sürüyü toplayıp ırmağı geçirdiler. Ormana varmak üzereydiler ki 80-100 atlı tozu dumana katarak kasabadan çıktılar arkalarına yetiştiler.

Duzerko —Sen bu malları topla ormanın altına sür. Ben gelenleri karşılayım. Eniştesi sürüyü toplayıp ormana sürdü. Duzerko'da gelenleri karşıladı: Önde yedi kişini nortasında dinc ellibeş altmış yaşlarında sağında ve solunda yaşları 18-30 arasında yedi genç arkasında doksan yüz atlı olan bir adam Duzerko'ya yanaşarak:

— Bunlar benim sürüm yılların mahsülü bunları kimse bana vermedi. (Elini kılıcının kabzasına koyarak, atın üzerinde gururla gerindi.) Bileğimin gücü ile kazandım yanımda gördüğün bu yedi kişide oğlum. Ne cesaretle bunları götürmeye kalkışıyorsunuz. O zamana kadar Duzerko'nun yanında yer alan Zishan bu adama baktı. İyice hatırladı.

Duzerko'ya işte yirmi sene önce babasını öldüren bu adam ve tayfası idi. On dan sonra bu hali ile bir iki sefer görüşmüştüm. Duzerko tepesinde tırnağına kadar titredi. Annesinin küçükken kendisine anlattığı hikayeden bir filim şeridi gibi gözönünde canlandı. Karşısındaki adama büyük bir kin ve nefretle baktı. İçinden dilim dilim etmek geldi. Duzerko bu ana kadar böyle kızmamıştı. Artık onun hiç kimse durduramazdı. Yüz atlı değil beş yüz atlıda gelse idi. Bir kişiyi sağ koymuyacaktı. Çünkü babasının sülalesinin halkının intikamını almak için yirmi senedir bu güne hazırlanmıştı.

— Bunları ben götürüyorum gücün yeterse götürtürme. Bunu duyan adam : yedi oğlu ile kenara çekilerek yanındakilere vurun diye emir verdi. Duzerko eniştesi ile bu yüz atlının içerisine daldı. Nasıl kılıç kullandığını ne yaptığının bile farkında değil sadece boynu vurularak, kolu kesilerek ikişer üçer atların altına yere düşenleri görüyordu. Bir saat sürmedi yüz atlıyı imha ettiler. Gözle takibi mümkün olmayan, büyük bir maharet ve ustalıklı kılıçları kullanarak, daldan armut düşürür gibi, adamları attan düşürüp çiğniyen bu iki kişiyi şaşkın ve kendinden geçmiş vaziyette yedi oğlu ile seyreden irikiyim hadiseyi sonuna kadar izledi. Ancak atlılar bitip elinin boşta kaldığını hisseden Duzerko'nun «haydi ne bekliyorsunuz» narası ile akli başına geldi, kendini toparladı. Bu arada Zishan epeyce yaralandı. Fakat belli etmiyordu. Duzerko'nun narası ile kendine gelen iriyarı adam çaresiz yedi oğlu ile hucuma geçti. Kılıcını kaldıran Zishan'a :

Duzerko —Sen hiç karışma bunlar benim şahsi düşmanım onların hiç birine ben sağ oldukça kılıç çekmene müsaade etmem. Sen bu ölmüş adamların atlarını da topla, sığır sürüsüne kat. Ben o yedi kişi ile değil daha bir çok yedi kişilerin hakkından gelecek durumdayım. Yorgun olduğum gibi bu andaki mutluluğu kimde ile paylaşmak istemem. Diyerek yedi kişinin içerisine daldı. Bir iki derken yirmi senedir birikmiş kinin huzur içinde boşaltmaya başladı. Adamın altı oğlunu öldürdü. Yanında tek oğlundan başka kalmadığını gören irikiyim Duzerko'nun onunla uğraşmasından fırsat bilerek selâmeti kaçmakta buldu. Duzerko unutmadan halen tek adamın içini bitirdi. Atını çevirdi kaçanın arkasına düşmeye niyetlendiği sırada Zishan yanına gelerek acele etme biraz dinlen dedi. Bunun üzerine Duzerko biraz nefes aldı. O zamana kadar kaçan adam ırmağı geçti. Epeyce uzaklaştı. Duzerko ona yetişememek endişesi içerisinde idi. Zishan ise aldırış etmiyordu.

Nihayet Zishan —Ona kendi atıyla yetişemezsin. Al benim kıra bin diye atını verdi Duzerko kıra bindi bir iki kırbaç şakırdattı, kır uçmaya başladı. Kir'in üzerinde kendini oldukça iyi hisseden Duzerko «şimdiye kadar kendim gibi bir raktıp bulup yoruluncaya kadar kılıç kullanmadım. Nasıl ki benim gibi biri daha yoksa altımdaki bu kir at gibide olmadığı muhakkak bu at benim olsa idi başka hiç bir şey istemez idim» diye söylendi. İrmağı geçip kasabaya yaklaşmak üzere olan adama

yariya indiğini gördüklerinde kaçmaya başladılar. Fakat Duzerko'nun elinden kurtulmaya imkân yoktu. Kimin arkasına düşüyorsa adım attırıyor, vurup attan düşürüyordu. 3 kişi kalmıştı ki Duzerko şöyle atın üzerinde bir doğruldu, önce hangisinin işini bitirmeyi düşünürken karşıdan bir ok geldi, kalbinin altına saplandı, «Eyvah unuttum» dedi. Babasından kalma ok işlemeyen bir kaftanı vardı hiç üzerinden eksik etmezdi. Fakat gece telaş ve gürültüde giymeyi unutmuştu. Hemen cka yapıştı, çekti. Ucu kırılıp içeride kalmıştı. Ona dikkat etmeden okun geldiği tarafa koştu. Kaçmaya vakit bile bulamayan oku atan adama yanaştı bütün hırsı ile kılıcını kafasına indirdi, kafa tasını parçalıyarak attan düşürdü diğer kalan bir iki kişide ormana kaçarak kayboldular.

Duzerko vakit kaybetmeden malları ve eşkiyaların yüklü atlarını toplıyarak önüne kattı. Yola çıktı. İlk defa kendini dermansız hissetti. Yarası iyice ağrımaya başlamıştı. Akşama kadar ölümlü pençeleşerek malları getirip köye yetiştirdi. Amma Duzerko'da can diye birşey kalmamıştı. Saraya girer girmez attan düştü. Herkes toplandı kimi malı geri döndüğü için seviniyor, kim Duzerko ölecek diye üzülmüyordu. Odaya kaldırdılar. Yaradan bilen anlayan kimseler toplandılar. Sabaha kadar Duzerko baygın yattı bir çare bulamadılar. Yarayı sardılar, nihayet ümidi kesip dağıldılar.

Duzerko'nun bilmediği, görmediği Şimsal'ın güzel ve genç bir kızı vardı. (Âdetlere göre eve gelen misafirin, özellikle bekâr olanın hizmetini evdeki kızlar götürür. Kızın misarifden saklanması, misafirin yanına girmemesi veya girilmemesine izin verilmemesi âdetlere aykırı düştüğü gibi çokta ayıp sayılırdı.) Her türlü âdetlere riayette büyük bir titizlik gösteren Şimsal nedense bu kızının Duzerko'nun yanına girmesine müsaade etmemişti. onun için Duzerko kızı tanımıyordu. Kız ise Duzerko'yu kapıda, sarayda gezerken pencereden görmüş, yaptıklarını duymuş, aşık olmuştu.

Sabahleyin kız babasına haber göndererek Duzerko'nun ölmesini istemiyorsan bana izin ver yalnız başıma ona bakayım. Onu iyi edeceğime inanıyorum, içimde öyle bir his var dedi. Babasıda izin verdi. Kız Duzerko'nun yanına gitti, odayı boşalttırdı, hizmetçisiyle beraber soydu, yarasını açıp yokladı. Okun ucunun kırılarak içeride kaldığını düşündü. Yarayı iyice deşerek çıkarmaya başladı. Okun ucuna değince Duzerko titredirdi. Gayet dikkat ederek okun ucunu çıkardı. Yarayı güzelce pansıman yapıp sardı. Öğlene kadar başında bekledi. Öğlene doğru Duzerko sık sık nefes alıp vermeye başladı. Gözünü hafifçe açıp kapadı. O zamana kadar heyecandan ve meraktan kalbi duracak gibi olmuş, kapıda bekliyen Şimsal'a kız :

Duzerko sağ ölmemiş yaşıyacak diye haber verdi. Bu haberi duyan 70 lik ihtiyar sevinçten gözleri yaşardı. Kızını kucaklayıp defalarca öptü.

Kız bir hafta Duzerko'nun başından ayrılmadı. Bir hafta sonra yavaş yavaş kendine gelerek ve konuşmaya başladı. Köyden herkes en az üçer-beşer sefer gelerek hastanın durumunu sordular. Hasta ayağa kalkar gibi kendine gelir bir durum alınca Şimsal kurbanlar kestirdi. Köyün bütün gençleri, kız-erkek toplanarak on gün sabah, akşam Çapse yaptılar. (Çapse birisi bir kazaya uğrayıp eli, kolu, herhangi bir yeri kırılır veya yaralanırsa onun acısını dindirmek ve usandırmamak için hastanın yanında gençler toplanarak yenir, içilir, düğün ve çeşitli oyunlar yapılır. Buna Çapse denir.) Onyeddi gün sonra Duzerko eskisi gibi oldu. Gitme zamanı gelmiştir diye düşündü. Thmadeler vasıtasıyla Şimsal'a haber yolladı.

— Beni yeniden hayata kavuşturan, yemeden, içmeden, gece gündüz, onyedü gün başımdan ayrılmıyan kızını vermesini söyledi. Şımsal büyük bir memnuniyetle kabul etti. Kızına danıştırdı. Kızıda kabul etti. Bunun üzerine kızını Duzerko'ya vererek büyük bir törenle onları yolcu etti.

Duzerko kendi köyüne gece geldi. Komşulardan birine gelini indirdi. (Buna Teşe denirdi. Yani bir kimse kız kaçıır veya evinden habersiz evlenecek olursa gelini kendi evine götüremez, başka bir yere götürür. Sonra oradan bir gelinci grubu teşkil ederek kendie vlerine götürülür). Kendiside arkadaşına güve olarak gitti. Gece annesine haber verildi. İhtiyar kadın sevincinden sabaha kadar uyumadı, gerekli hazırlığı yaptı. Sabahleyin Duzerko gelin getirdi diye köy çalkalandı.

Bir hafta devamlı olarak düğün ve sohbetler yapıldı, yenildi, içildi. Böylece Duzerko yeni bir yuva kurdu. O köyde babasından daha hatırı sayılır, her yerde hürmet ve saygı görür, köyün en ileri geleni oldu. hayatı boyunca mutlu olarak yaşadı.

S O N

SEMİH THABİSİM KUZEY KAFKASYAYA GİTTİ

Kıymetli hemşerilerimizden Semih Thabisim Ankara Siyasal Bilgiler fakültesini bitirdikten sonra Kuzey Kafkasyaya gitmek üzere 9.Kasım.967 tarihinde Ankaradan ayrılmıştır.

Kabartay-Balkar cumhuriyeti vatandaşlığına geçen kıymetli kardeşimiz Nalçık Çerkes üniversitesinde doktorasını verecek ve orada yerleşecektir.

Ankaradan ayrılışında arkadaşlar tarafından uğurlanan Thabisim dergimizin Kafkasya muhabirliğini de yapacak, bize oradan Kuzey Kafkasyayla ilgili haberleri gönderecektir.

Arkadaşımıza başarılar dileriz.

BURSA KAFKAS KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ'NİN YEMEKLİ TOPLANTISI

Ananevi pasta gecesi bu yıl 14/10/1967 Cumartesi saat 20 de Kültürpark içi Romans Ailebahçesi kapalı salonlarında yapılmıştır. Yemeğe müteakip mahalli oyunlar oynanmıştır.

İZMİR DE K. K. KAFKAS DERNEĞİ KURULDU

Memnuniyetle haber aldığımızı göre İzmir de 22 kişilik bir hemşeri gurubunun önderlik ettiği yeni bir dernek kurulmuştur. Derneğin adı Kuzey Kafkasya Kültür ve Yardımlaşma Derneğidir.

Derneğin geçici yönetim kurulu aşağıdaki zevattan müteşekkildir.

- 1 — Cemal Arıç (Memur)
- 2 — Tali Şermet (Mühendis)
- 3 — Hasan Açu (Mali Müşavir)
- 4 — Mehmet Oktan (Tüccar)
- 5 — Enver Uysal (Komisyoncu)
- 6 — Kemalettin Baysan (Bel. Zab. Memuru)
- 7 — Gülgün Alpay (Tıp talebesi)
- 8 — Seyfettin Yıldırım (Ziraat Fakültesi talebesi)
- 9 — Ekrem Şensoy (Terzi)

Yeni derneğin hayırlı ve başarılı olmasını dileriz.

ANKARA KUZEY KAFKASYA KÜLTÜR DERNEĞİNDEN HABERLER

EKİP ÇALIŞMALARI BAŞLADI : Ankara Kuzey Kafkasya Kültür derneğinin yeni sezon ekip çalışmaları Devlet Su İşleri Kafeteryasında başlamıştır. Çeşitli sebeplerle ekipten ayrılan elemanlarımızın yerine yenileri temin edilmiştir. provalara çok kalabalık bir topluluk katılmaktadır.

Ekip hocalığını yine kıymetli arkadaşımız Elbruz Gaytaoğlu büyük fedakarlıklara katlanarak üzerine almıştır.

Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği yönetim kurulu üyeleri yeni sezon ekip çalışmalarının yanı sıra Üye aidatlarının tahsili, yeni üye kayıtları ile genel kurulda alınan karar gereğince tüzük tadili çalışmalarını ele almış bulunmaktadır.

İSTANBUL KAFKAS KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ KONGRESİ

İstanbul Kafkas Kültür ve Yardımlaşma Derneği müted yıllık kongresini İstanbulda Beyoğlundaki elhamra pasajındaki lokalinde 5/11/1967 pazar günü yapmış ve aşağıda adları yazılı hemşeriler seçilmişlerdir.

İdare kuruluna : Ziya Yıldırım geç, Ömer Büyüka (orman mühendisi) Hayri Domanıç (Hukuk fakültesinde profesör), Dr. Cahit Beşgür Avukat Hakkı Kurmel Cemal Kayalar. Nazmiye Tuğ, Sait Şurdum, Naci karaca (avukat), Ahmet Sait Tekin, Hayri Öрге (emekli albay) seçilmişlerdir.

Başkanlığa Ömer Büyüka, Başkan yardımcılıklarına Hayri Domanıç ile Cahit Beşgür, Sekreterliğe Sait Şurdum, Muhasip ve veznedarlığa Hayi Öрге getirilmişlerdir.

Haysiyet divanına : Dr. Vasfi Güsar, Emekli general Cahit Çaka,

Murakabaya : İsmet Haretoka, Ünal Nart ve Eayer Polat seçilmişlerdir. Başarılar dileriz.

NIKAH VE EVLENMELER

Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği üyelerinden Mehmet Özbay ile Aysel'in nikah törenleri 11. Ekim. 1967 tarihinde Ankara belediye nikah salonunda yapılmıştır.

Tebrik ederiz.

Düzce Kafkas Kültür Derneği üyelerinden Kadir Araj ile Göner'in düğünleri 14. Ekim. 1967 tarihinde Düzce belediye park Gazinosunda kalabalık bir hemşeri topluluğunun huzurunda yapılmıştır.

Tebrik eder mutluluklar dileriz.

İstanbul Kafkas Kültür Derneği üyelerinden Erdoğan Enünlü ile Necla Beşgür'ün nikah törenleri 9. Kasım. 1967 tarihinde Beyoğlu evlendirme dairesinde yapılmıştır.

Tebrik ederiz.

REKLÄMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİNİ

BASIN İLÄN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŐI REKLÄMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR

Genel MÜDÜRİÜK

Cağaloğlu, Türkocadı, Caddesi No. 1
İstanbul

Model : 1 Telefon 27 66 00 - 27 66 01

Teletraf adresi BASINKURUMU

Haziran 16347 — A - 20799

Basıldığı Tarih: Ağustos, 1967